

MARIA TERESA FERRER I MALLOL*

*ELS DIPUTATS DEL BRAÇ DE LES CIUTATS
I VILES REIALS DE 1359 A 1413. PERFILS BIOGRÀFICS*

ABSTRACT:

This paper deals with the biographical features of the Deputies who acted as representatives of the King's Estate in the "Diputació del General" of Catalonia, an institution issued from the Parliament ("Corts") since 1359. A large number of them came from Barcelona and only a few came from Lleida and Perpinyà. They belonged to the upper class. The paper does not include the Deputies belonging to the Ecclesiastical and Noble Estates.

L'any 2003, Enciclopèdia Catalana, amb el suport institucional de la Generalitat de Catalunya¹, publicà l'obra *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, dirigida per Josep Maria Solé i Sabaté, en la qual vaig col·laborar pel que fa, especialment, a l'etapa inicial de la institució, abans de la consolidació i regulació de 1413². Un dels objectius era fixar la llista dels diputats de les successives "legislatures" i presentar dades biogràfiques dels diputats, encara que el títol insisteixi, per aproximar-se al gran públic, en els "presidents" de la Generalitat, que a l'Edat Mitjana no existiren, fora d'una preeminència protocol·lària atorgada

*CSIC. Institució Milà i Fontanals

1. Aquest treball forma part dels projectes d'investigació "*La Corona de Aragó potencia mediterrànea: expansió territorial y econòmica en la Baja Edad Media*", concedit pel ministeri de Ciència i Tecnologia amb un ajut FEDER de la Unió Europea (BHA2001-0192). El llibre del Consell de municipi de Baarcelona. Siglo XIV (BHA2002-00329). Es beneficia també de l'ajuda atorgada al "grup de recerca consolidat *La Corona catalano-aragonesa, l'Islam i el món mediterrani*", concedit pel Departament d'Universitats, Recerca i Societat de la Informació de la Generalitat de Catalunya.

2. *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, dirigida per J.M. SOLÉ I SABATÉ, Barcelona, Generalitat de Catalunya-Enciclopèdia Catalana, 2003, I. 1359-1518.

sempre als eclesiàstics, dins de cada estrat social. L'obra és d'alta divulgació i, per tant, no té notes erudites, però, és un treball de recerca perquè els estudis prosopogràfics s'han desenvolupat poc entre nosaltres, malgrat les aportacions fonamentals, per a les famílies barcelonines, de Carme Batlle i de Núria Coll, centrades preferentment en el segle XV i darrerament també en el segle XIII pel que fa a Carme Batlle. M'ha semblat interessant, doncs, per a aquest homenatge tan merescut a la Prof. Carme Batlle presentar les biografies realitzades pel que fa als diputats del braç de les ciutats i viles reials, completant-les amb les notes i altra informació que, o bé es considerarà massa detallista per a l'obra mencionada o bé ha estat trobada posteriorment. Les biografies dels diputats del braç eclesiàstic i del braç militar seran publicades en una altra ocasió. Sovint, les semblances que oferim poden donar només un perfil socioeconòmic del personatge, mentre que en altres casos podem refer millor la seva vida i les seves activitats. La informació ha estat espigolada en gran nombre d'obres i treballs i completada, en part, amb documentació. Reflecteix, especialment, la vida pública d'aquests personatges.

ELS ADMINISTRADORS O DIPUTATS DEL BRAÇ REIAL DE LA CORT DE CERVERA (1359)

Pere Desplà (+ després de 1390) era un ciutadà honrat de Barcelona que canvià d'estament i passà a ésser cavaller³. Era fill de Pere Desplà segons el *Manual de Novells Ardits*: "mossenyor Pere Desplà, cavaller, fill del honrat en Pere Desplà, ciutadà de Barchinona"⁴; alguns historiadors el fan fill, en canvi, de Ramon Desplà i Margarida Ros⁵. És possible que hi hagi algun error d'identificació perquè l'any 1389, quan es féu un cens a Barcelona, amb finalitat militar, podem constatar que hi havia vuit persones diferents que es deien Pere Desplà; algunes les podem descartar perquè eren un cisteller, un candeler, un manobre i dos mercaders, bé que aquests darrers poden ésser l'origen de la confusió identitària. Entre els no qualificats hi figura primer una madona d'en Pere Desplà, que en aquell moment devia ésser absent, i en una altra anotació hi apareix el mateix Pere Desplà, que vivia al quarter de frares menors i formava part de la cinquantena de R. de Caldàguila; el

3. Segueixo la biografia que vaig publicar a M.T. FERRER I MALLOL, *1359-1362. Berenguer de Cruïlles, a Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, I. 1359-1518, p. 53-54, amb algunes modificacions i ampliacions, a causa de noves notícies, i les notes.

4. *Manual de Novells Ardits, vulgarment apellat Dietari del Antich Consell Barceloní*, ed. por F. SCHWARTZ Y LUNA, F. CARRERAS Y CANDI, I, Barcelona, 1892, p. 7. Ha d'ésser necessàriament ell, perquè fou armat cavaller el 1377, com veurem després.

5. Pere ORTÍ GOST, *Renda i fiscalitat en una ciutat medieval: Barcelona, segles XII-XIV*, Barcelona, 2000, p. 471. També Lluís CIFUENTES I COMAMALA, *Els Desplà als segles XIV i XV*, quadre genealògic publicat a *Història de la Generalitat de Catalunya* p. 269.

seu armament, ballesta o “doy”, el fa incompatible amb el nostre Pere Desplà, que llavors era cavaller; també podem descartar el Pere Desplà que vivia al quarter de mar i formava part de la cinquantena de Bartomeu Ses-Oliveres, en la qual ell mateix era deener; el seu armament era només de llança i pavès, també incompatible amb el seu estament de cavaller. En canvi, hi ha més possibilitats d'identificació amb el Pere Desplà que vivia al quarter del Pi i pertanyia a la cinquantena de G. Gocet; el seu armament és descrit en un lloc del cens com a llança i pavès però, més endavant, és descrit millor quan és inclòs entre els homes de “peaterra”, que tenen armadura completa, en aquest cas, arnès i “glavi lonch”, és a dir, espasa, un armament imprescindible per a un cavaller i per tant pot tractar-se del nostre Pere Desplà⁶. Pere Boscà indica que el cavaller Pere Desplà vivia a la Cucurella⁷, cosa que confirmaria la identificació que hem fet amb un dels Desplà esmentats al cens militar de 1389, el que vivia al quarter del Pi, on es trobava la plaça de la Cucurulla o Cucurella.

Les dificultats d'identificació entre aquest grup d'homònims es reproduïen en la datació aproximada de la mort del nostre Pere Desplà. Segons Carme Batlle, en l'article que dedicà a aquest personatge a la *Gran Enciclopèdia Catalana*, hauria mort abans del 1383⁸, però no és esmentat com a difunt en la ressenya d'una cerimònia de lliurament d'una santa espina a la catedral l'any 1390, a la qual assistí el seu fill Pere Desplà⁹.

Desconeixem el nom de la seva esposa; segons Carme Batlle no tingué fills i féu hereu un fill de Bartomeu de Vilafranca, donzell, que s'anomenà, per aquesta causa, Pericó Desplà¹⁰. A la cerimònia de la catedral hi assistí, com acabem de veure, el seu fill Pere i, segons altres fonts, l'any 1392 era senyor d'Alella Joan Desplà, que devia ésser un altre fill o hereu¹¹. Pertangueren a aquesta branca dels Desplà: Francesc Desplà i el famós Lluís Desplà, ardiaca de la seu de Barcelona.

La branca Desplà de la qual parlem era un llinatge originari d'Alella, que s'havia establert a la ciutat comtal, però sense abandonar els interessos del lloc d'origen. Posseïa terres i masos en el terme d'Alella i el 1353 comprà la jurisdicció del lloc al

6. Francisco MARSÀ, *Onomàstica Barcelonina del segle XIV*, Barcelona, Universitat de Barcelona, 1977, p. 69; 16-17; i 115 i 206; els mercaders a p. 76 i 79.

7. Joan Francesc BOSCA, *Memorial Històric*, edició a cura de Jaume SOBREQÜÉS I CALLICÓ, Barcelona, Associació de bibliòfils de Barcelona, 1977, p. 132.

8. Carme BATLLE, *Desplà, Pere*, a *Gran Enciclopèdia Catalana*, 6, Barcelona, 1974, p. 188-189.

9. *Manual de Novells Ardits*, I, p. 7.

10. C. BATLLE, *Desplà, Pere*, a *Gran Enciclopèdia Catalana*, 6, p. 188-189.

11. Lluís GALERA I SERN i Salvador ARTÉS LLOVET, *Notes històriques de la parròquia de Sant Feliu d'Alella segons dades de l'Arxiu parroquial i altres fonts, amb un estudi sobre els orígens de la població*, Publicacions de la parròquia d'Alella, 1959, p. 95, que remet a fons documentals, concretament establiments de terres, de l'arxiu parroquial d'Alella.

rei Pere el Cerimoniós, amb pacte de retrovenda, per 3.000 florins¹²; aquesta clàusula de redempció fou usada l'any 1366 pel rei, que recuperà la jurisdicció, després que els habitants del lloc en paguessin el preu¹³. Els Desplà continuaren, però, com a senyors al·lodials d'Alella¹⁴. Més o menys en aquesta època, sembla que l'any 1364, Pere Desplà comprà el terçó o tercera part dels delmes de la parròquia d'Alella que, juntament amb la possessió de diverses propietats en alou en el terme, equivalia en el lloc a una mena de senyoria¹⁵. Hi ha la possibilitat que posseís també una part de la lleuda de Mediona, un impost que es pagava a l'entrada i a la sortida de Barcelona i que, malgrat que els partícips eren molts, devia proporcionar rendes importants, però sembla més aviat, per la identificació que fa Pere Ortí, que aquest Pere Desplà devia pertànyer a una altra branca Desplà¹⁶.

A la ciutat de Barcelona ocupà un gran nombre de càrrecs, que culminaren en el de conseller en cap, per al qual fou escollit l'any 1364, novament el 1368 i encara el 1371; abans, havia estat conseller cinquè el 1356 i segon, l'any 1362¹⁷, i havia representat la ciutat a les corts diverses vegades. Fou un dels síndics de Barcelona a les corts de 1358, 1359, 1365 i 1373¹⁸. A la Cort de Cervera de 1359, hi tingué una presència molt activa ja que, juntament amb Romeu Sescomes, del braç eclesiàstic, establí com haurien de contribuir els llocs que havien canviat d'estament per alienació de la jurisdicció per part del rei o per la conversió de ciutadans en cavallers o generosos; l'acord que redactaren fou ratificat encara per les Corts de 1363; a la Cort de Barcelona de 1365 fou membre de la comissió de tractadors, que negociaven entre els braços i el rei, fins i tot de la comissió restringida, mentre que a la

12. Segons Ll. GALERA ISERN i S. ARTÉS LLOVET, *Notes històriques de la parròquia de Sant Feliu d'Alella*, p. 94, la compra de la jurisdicció seria del 1344, però segons el document de redempció d'aquesta jurisdicció, la compra era del 1353.

13. ACA, C, reg. 913, ff. 78 r.-80 v.

14. *Els Castells catalans*, Barcelona, R. Dalmau ed., 1967-1979, I, p. 735.

15. L'època d'adquisició d'aquest terçó és controvertida, per una banda, es diu que Pere de Gualbes vengué un terçó del delme de la parròquia a Pere Desplà, el 6 d'abril de l'any 1373; segons una altra notícia, escrita en un llibre del mateix Desplà, consta que l'havia comprat l'any 1364 a Guillem de Rubí; però segons una altra notícia de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, el 1 de juliol de 1372, la tercera part de la dècima d'Alella, que havia estat de Pericó de Rubí, pertanyia a Pericó de Montornès, senyor del castell del mateix lloc: Ll. GALERA ISERN i S. ARTÉS LLOVET, *Notes històriques de la parròquia de Sant Feliu d'Alella*, p. 94.

16. P. ORTÍ GOST, *Renda i fiscalitat*, p. 471.

17. J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 64, 66, 67 i 131. Cf. també C. BATLLE, M.T. FERRER, J. M.C. MAÑÉ, J. MUTGÉ, S. RIERA, M. ROVIRA, *El Llibre del Consell de la ciutat de Barcelona: Les eleccions dels càrrecs municipals*, en curs de preparació.

18. *Cortes de los antiguos reinos de Aragón y de Valencia y Principado de Cataluña*, publicados por la Real Academia de la Historia: *Cortes de Cataluña*, Madrid, 1896-1922, 1-2, p. 576, 2, p. 223, 342-343, 3, p. 181.

Cort de Barcelona de 1372-1373, respongué a la proposició del rei en nom del braç de les ciutats i viles¹⁹.

Aquesta presència tan sovintejada a les corts explica que fos designat diputat més d'una vegada, ja que el nomenament requeia en algun dels síndics: l'any 1359, novament a la Cort de Barcelona de 1365 com a diputat adjunt i procurador del donatiu nou, amb importants tasques econòmiques a realitzar, i a la Cort de Barcelona de 1377-1378, bé que en aquesta ocasió fou elegit diputat del braç militar, després que els diputats elegits a les Corts de Montsó de 1376-1377 fossin cessats en una sessió molt poc concorreguda del mes d'agost, cosa que provocà grans tensions. No sabem per quina raó exercí el càrrec molt poc temps i fou substituït per Ramon de Peguera²⁰.

El canvi d'estament, que el féu figurar com a diputat militar i no com del braç reial, s'havia produït aquell mateix any 1377 perquè l'infant Joan l'havia armat cavaller i, a petició de l'interessat, havia demanat al rei que concedís el títol i les prerrogatives de castell, amb terme atermenat, a la seva casa d'Alella, al Maresme, terme que hauria estat el de la parròquia d'Alella. Pere Desplà era llavors conseller de l'infant primogènit²¹.

El 1363 havia estat un dels quatre barcelonins consultats pel rei Pere el Cerimoniós per portar a terme una ambaixada a Gènova, però sembla que cap d'ells no acceptà aquesta missió²². En canvi, portà a terme una altra ambaixada, prop del rei de França, l'any 1371, amb la missió delicada de cobrar un deute del monarca francès. Degué ésser en aquesta ocasió que el rei de França donà a la reina Elionor, esposa de Pere el Cerimoniós, diverses relíquies²³, entre elles una santa espi- na que més endavant l'infant Martí donà a la catedral de Barcelona, en una cerimò-

19. A.M. ARAGÓ-M. COSTA, *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, Barcelona, 1971 (CODOIN, XLIII), doc. 202 i *Corts, Parlaments i Fiscalitat a Catalunya: els capítols del donatiu (1288-1384)*, introducció i edició a cura de Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ - Pere ORTÍ GOST, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1997, p. 227 i 245. *Cortes*, 2, p. 345 i 349, 3, p. 179.

20. M.T. FERRER I MALLOL, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya (1359-1412)*, a *Miscel·lània d'Homenatge a Miquel Coll i Alentorn en el seu vuitantè aniversari*, Barcelona, Fundació Jaume I, 1984, pp. 221-269, concretament p. 230, 240 i 246-248. M.T. FERRER I MALLOL, *Les Corts de Catalunya i la creació de la Diputació del General o Generalitat en el marc de la guerra amb Castella (1359-1369)*, "Anuario de Estudios Medievales", 34/2 (2004), p. 875-938, concretament, p. 880-891, on segueixo l'actuació dels diputats.

21. ACA, C, reg. 1655, f. 109 (1377, abril), cit. per Josep M. ROCA, *Johan I d'Aragó*, "Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona", XI, Barcelona, Institució Patxot, 1929, p. 175 i 193.

22. Giuseppe MELONI, *Genova e Aragona all'epoca di Pietro il Cerimonioso*, III (1361-1387), Pàdua, Cedam, 1982, p. 35.

23. Les relíquies i llurs estoigs preciosos donades pel rei de França són descrites en el testament de la reina Elionor comentat per Ulla DEIBEL, *La reina Elionor de Sicília, a Sobiranes de Catalunya*, Barcelona, Fundació Rabell-Real Academia de Buenas Letras de Barcelona, 1928, p. 391.

nia celebrada el 4 de desembre de 1390. Hi fou present Pere Desplà, cavaller, fill de l'honorat Pere Desplà, ciutadà de Barcelona, "qui per la dita raó anà al dit rey de França com a missatger de la dita senyora"²⁴.

Pere Desplà fou, doncs, un ciutadà de l'estament rendista barceloní, que no havia trencat amb els seus orígens terratinents al Maresme; aquests orígens li permetren de fer el pas a l'estament nobiliari sense haver de comprar senyoriús, com altres famílies barcelonines que també volgueren ennoblir-se. Fou un home interessat, sens dubte, pel govern en diversos àmbits, en el municipal, en el parlamentari i en el reial.

Pere de Carcassona, era un ciutadà de Lleida, que pertanyia a una de les famílies més destacades de la ciutat²⁵; formava part d'una oligarquia formada per unes disset famílies que acaparaven el poder municipal i l'exercien en profit propi, segons les protestes dels membres de la mà menor de la ciutat²⁶. Estava casat amb Constança. Com altres ciutadans adinerats, els Carcassona havien adquirit alguns senyoriús²⁷. El 30 d'agost de 1350 Pere de Carcassona havia comprat el castell i el lloc de l'Espluga Calba al monestir de Vallbona per 115.000 s.b., i l'any 1359 comprà la jurisdicció i el mer imperi del lloc al rei; consta que alliberà els veïns de l'obligació de portar-li el raïm a casa o de pagar una quantitat per aquest concepte²⁸; deu correspondre a aquesta població el pagament de 22 lliures i 10 sous per 42 focs que registra el fogatge de 1358 a la vegueria de Montblanc a compte de Pere de Carcassona²⁹. Més tard, l'any 1368, ell i la seva muller Constança vengueren el lloc a Jaume Conesa, conseller i protonotari del rei³⁰. Potser la venda serví per acabar de pagar el lloc d'Almenar, que sabem que els pertanyia, almenys, des de 1367, ja que figura en el fogatge d'aquest any, amb 317 focs, cosa que indica que era un lloc important, força més que l'Espluga Calba³¹. En el fogatjament de 1378 figura encara a nom de Pere de Carcassona,

24. *Manual de Novells Ardits*, I, p. 7. Sebastià PUIG Y PUIG, *Episcopologio de la Sede Barcinonense*, Barcelona, Biblioteca Balmes, 1929, p. 171.

25. Segueixo la biografia que vaig publicar a M.T. FERRER I MALLOL, *1359-1362. Berenguer de Cruïlles*, I, p. 54, amb algunes ampliacions, a causa de noves notícies, i les notes.

26. Maria Teresa FERRER I MALLOL, *Un memorial de greuges de la mà menor de Lleida contra la mà major (s. XV)*, a *Miscel·lània. Homenatge a Josep Lladonosa*, Lleida, Institut d'Estudis Ilerdencs, 1992, p. 293-314; cf. la llista de membres de l'oligarquia a p. 305 i 312.

27. J. LLADONOSA I PUJOL, *Història de Lleida*, Tàrraga, Institut d'Estudis Lleidatans de la Diputació-F. Camps Calmet ed., 1972, p. 479.

28. *Els Castells Catalans*, VI, pp. 167-169.

29. Josep Maria PONS GURI, *Un fogatjament desconegut de l'any 1358*, a *Recull d'estudis d'Història jurídica catalana*, III, Barcelona, Fundació Noguera, 1989, p. 394.

30. *Els Castells Catalans*, I, p. 206 i VI, 169.

31. J. LLADONOSA, *Història de Lleida*, p. 492.

però només amb 113 focs ciutadans³². La sèquia d'Almenar provocà nombroses dissensions entre els Carcassona i la paeria de Lleida, especialment des de 1418. Sembla que, com tants altres propietaris de senyoriis, també els Carcassona s'en-deutaren i vengueren censal sobre la senyoria d'Almenar entre 1380 i 1399³³.

Pel que fa a la seva activitat parlamentària, sabem que fou síndic de la ciutat de Lleida al Parlament de Barcelona de 1355³⁴ i a la Cort de Cervera de 1359, cosa que explica que formés part de la primera diputació. En nom del braç reial, s'encarregà de lliurar a Bernat de Cabrera 30.000 florins per contribuir a l'alliberament de la ciutat de Tarassona, mitjançant el pagament d'un suborn a l'alcaid de Tarassona per Pere el Cruel³⁵. A la Cort de Barcelona-Lleida-Barcelona-Tortosa, hi fou també síndic de Lleida i fou escollit membre de la comissió de tractadors del donatiu. També formà part d'una comissió per buscar gent hàbil per a les tropes a cavall de Catalunya, mentre que l'any 1365 fou designat un dels consellers dels diputats, pel braç reial, a la Cort de Barcelona de 1365³⁶. L'any 1367 fou enviat per la ciutat de Lleida a Barcelona, amb cinc ciutadans més, per concretar la contribució acordada a les Corts³⁷.

Francesc Pabia (+ abans de desembre de 1380), era ciutadà de Girona i pertanyia a una de les famílies de mercaders més important de la ciutat i amb rendes més elevades³⁸; des que aparegué el deute públic, a mitjan segle XIV, els Pabia començaren a esmerçar importants quantitats de diners en la compra de censals i

32. Esther REDONDO GARCÍA, *El fogatjament general de Catalunya de 1378*, Barcelona, CSIC. Institució Milà i Fontanals. Departament d'Estudis Medievals, 2002, p. 427.

33. J. LLADONOSA, *Història de Lleida*, p. 504. *Els Castells Catalans*, VI, p. 824 i 827.

34. *Cortes*, 1-1, p. 467.

35. M.T. FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 230. M.T. FERRER, *1359-1362. Berenguer de Cruïlles*, I, p. 54 i 56. M.T. FERRER, *Les Corts de Catalunya i la creació de la Diputació del General o Generalitat*, p. 880-891, on segueixo l'actuació dels diputats. Cf. també A.M. ARAGÓ-M. COSTA, *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, doc. 202.

36. *Cortes*, 2, p. 182 i 206-207, 233 i 235-236. M.T. FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 239.

37. J. LLADONOSA, *Història de Lleida*, I, p. 479.

38. Segueixo la biografia que vaig publicar a M.T. FERRER I MALLOL, *1359-1362. Berenguer de Cruïlles*, I, p. 54, amb algunes rectificacions i les notes. La rectificació més important és la del nom, que en aquell article apareix Pavia, contra la meua voluntat, perquè als correctors de l'Enciclopèdia els semblà més correcte. El poso amb b, segons com és esmentat a la documentació sobre la Generalitat i com és esmentat a la bibliografia històrica sobre Girona, com per exemple als treballs de Ch. Guilleré que després citaré. Potser aquest cognom és una alteració de "Paba", un llinatge dels volts de Sant Hilari Sacalm a l'Edat Mitjana. Aquest llinatge "Paba" es troba documentat per J. MIRET I SANS, *Petita adició a la Història de Sant Hilari Sacalm*, "L'Estiuada", (Sant Hilari Sacalm, agost 1913), núms. 68, p. 1, 69, p. 2-3 i 71, p. 2. El cognom ha estat llegit, freqüentment, com "Pabre", començant per J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 131.

violaris. Consta que l'any 1360 Francesc formava societat amb els mercaders Pere Ferrer, Bernat Preses i Ramon Freixes, amb un capital de 3.000 lliures barcelonines³⁹; sembla que es dedicaven especialment al comerç de blat. Pertanyien a la mà mitjana, però enllaçaren amb una família de la mà major, els Sunyer⁴⁰, bé que també s'emparentaren amb els Santmartí, que eren cavallers. Després de la seva mort, fou concertat el casament de la seva filla Blanca amb Francesc de Santmartí, fill del cavaller del mateix nom, llavors difunt; totes dues famílies ja estaven emparentades perquè ambdós promesos tenien consanguinitat en quart grau, motiu pel qual el rei Pere el Cerimoniós demanà al papa, l'any 1380, dispensa per a aquest matrimoni tractat pels amics d'ambdues bandes⁴¹.

Com en el cas dels altres diputats o administradors del braç reial, la seva participació a la Cort de Cervera de 1359 com a un dels dos síndics de la ciutat de Girona⁴² féu possible la seva elecció com a diputat de la primera Diputació del General⁴³.

Pere Borró era un burgès de Perpinyà⁴⁴. Tingué dos fills: Joan, que el succeí, Jaume, abat de la Real, i una filla, Francesca, que es casà amb el donzell Jausbert Desfontes.

Havia tingut càrrecs polítics importants en el regne de Mallorca, concretament havia estat mestre racional de Jaume II de Mallorca⁴⁵. El 1343 figurava entre els presoners rossellonesos que havien estat portats a Mallorca per Jaume III de Mallorca -que els considerava poc segurs- i que foren alliberats per ordre del rei Pere el Cerimoniós. Passà al partit d'aquest rei des del moment que la guerra reintegrà aquell regne a la Corona catalano-aragonesa⁴⁶; el mateix any, amb altres rossellonesos que havien passat al partit del rei fou enviat amb unes galeres a la costa del

39. Christian GUILLERÉ, *Girona al segle XIV*, Ajuntament de Girona-Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Girona, 1993-1994, I, pp. 253, 261 i 387.

40. Christian GUILLERÉ, *Diner, poder i societat a la Girona del segle XIV*, Girona, Ajuntament, 1984, p. 81-83.

41. ACA, C, reg. 1266, f. 57 v. (1380, desembre, 18).

42. A.M. ARAGÓ-M. COSTA, *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, doc. 202.

43. M.T. FERRER I MALLOL, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 230. M.T. FERRER I MALLOL, *1359-1362. Berenguer de Cruïlles*, I, p. 54 i 56. M.T. FERRER I MALLOL, *Les Corts de Catalunya i la creació de la Diputació del General o Generalitat*, p. 880-891, on segueixo l'actuació dels diputats.

44. Segueixo la biografia que vaig publicar a M.T. FERRER I MALLOL, *1359-1362. Berenguer de Cruïlles*, I, p. 54, amb les notes i alguna notícia nova.

45. J. CAPEILLE, *Dictionnaire de biographies roussillonaises*, Marsella, Laffite reprints, 1978 (1^a ed. Perpinyà, 1914), veu *Borro, Pierre*.

46. PERE III, *Crònica*, a JAUME I, B. DESCLOT, R. MUNTANER, PERE III, *Les quatre grans cròniques*, a cura de Ferran SOLDEVILA, Barcelona, Ed. Selecta, 1971, p. 1053 i 1186.

Rosselló perquè negociés amb diversos llocs a fi que es declarassin pel rei Pere el Cerimoniós⁴⁷. El 1347 Pere el Cerimoniós li confià una enquesta contra els oficials reials que havien exercit en els anys anteriors a la vegueria de Rosselló i Cerdanya⁴⁸. També ocupà càrrecs municipals: el 1358 era un dels dotze consellers dels cònsols de Perpinyà⁴⁹ i fou ell mateix cònsol els anys 1356-1357, 1367-1368 i 1379-1380. Fou un dels tres síndics de Perpinyà a la Cort que es celebrà en aquesta vila l'any 1356; ho tornà a ésser novament a la Cort de Cervera de 1359⁵⁰, cosa que facilità la seva elecció com a diputat⁵¹. Indubtablement, era una persona amb una preparació excel·lent per a la tasca de recollir i administrar el donatiu de Corts. Encara participà a la Cort de Vilafranca-Barcelona de 1367-1368 com un dels síndics de Perpinyà; fou escollit membre de la comissió de tractadors, fins i tot de la restringida i formà part també de la comissió encarregada d'analitzar els greuges i el trobem encara com a síndic de Perpinyà a la Cort de Tarragona-Montblanc-Tortosa de 1370-1371, en la qual formà part de la comissió que havia de revisar la defensa de Catalunya i les generalitats⁵².

ELS DIPUTATS DEL BRAÇ REIAL DE LA CORT GENERAL DE MONTSÓ (1363)

Pere de Santcliment (+ després de 1381), ciutadà honrat de Barcelona⁵³, pertanyia a una família que posseïa un ric patrimoni al Pla de Barcelona: la torre de Bell-lloc a Sant Andreu de Palomar, amb molins i masos, la casa forta de Santa Maria de Badalona, la casa de la Murtra, a tocar de Santa Coloma de Gramenet, i diverses propietats a Santa Coloma⁵⁴ i també altres a Barcelona, concretament al

47. Jerónimo ZURITA, *Anales de la Corona de Aragón*, Ed. preparada por Ángel CANELLAS LÓPEZ, Saragossa, Institución Fernando el Católico, 1967-1968, vol. 3, p. 552 i 558.

48. J. CAPEILLE, *Dictionnaire de biographies roussillonnaises*, veu *Borro, Pierre*.

49. *Cortes*, 1-1, p. 583. Philips DAILEADER, *True Citizens: violence, Memory and Identity in the Medieval community of Perpignan 1162-1397*, Leiden, Brill, 2000, p. 253 i 254.

50. *Cortes*, 1-1, p. 491 i A.M. ARAGÓ-M. COSTA, *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, doc. 202.

51. M.T. FERRER I MALLOL, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 230. M.T. FERRER I MALLOL, *1359-1362. Berenguer de Cruïlles*, I, p. 54 i 56. M.T. FERRER, *Les Corts de Catalunya i la creació de la Diputació del General o Generalitat*, p. 880-891, on segueixo l'actuació dels diputats.

52. *Cortes*, 2, p. 484, 504-505, 506-507, 510-511; 2, p. 60.

53. Segueixo la biografia que vaig publicar a M.T. FERRER I MALLOL, *1363-1365. Romeu Sescomes*, a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, I, p. 57-58, amb les notes i alguna notícia nova.

54. Joan J. BUSQUETA, *Una vila del territori de Barcelona: Sant Andreu de Palomar als segles XIII-XIV*, Barcelona, 1991, p. 193-211.

lloc dit Castell de Port⁵⁵; també esmerçà diners en la compra de censals, com un de 21.000 sous a Pere de Mediona, que en garantia li obligà el castell de Cabrera i lloc de Vallbona⁵⁶. Malgrat aquest patrimoni, que li atorgava gairebé un estatut de cavalleria, la família romangué en el ciutadandatge durant tot el segle XIV i ocupà càrrecs municipals d'importància. L'arbre genealògic de la família no està ben establert encara i hi ha membres dels quals ignorem l'encaix exacte, com s'esdevé en el cas del nostre diputat.

La fortuna dels Santcliment té l'origen en el servei al rei. Pere de Santcliment fou notari major de la cancelleria del rei Pere el Gran i obtingué favors, com l'establiment de molins en el terme de Barcelona; esmerçà els guanys salarials i de donacions gracioses en la compra de terres i de petits senyorius a l'entorn de la ciutat de Barcelona, sens dubte amb l'objectiu d'assegurar per a ell mateix i els seus descendents la pertinença al grup selecte dels ciutadans honrats, per a la qual cosa calia viure de rendes; deixà la cancelleria l'any 1286 i, abans de morir, l'any 1303, tingué encara l'oportunitat de col·laborar en la política municipal; per exemple, l'any 1291 fou síndic de la ciutat a les Corts de Montsó⁵⁷.

Tingué diversos fills: l'hereu, Pere, Jaume, que fou assassinat l'any 1368⁵⁸, Francesc, Ramon, Bernat, Constança i Nicolau⁵⁹. Pere ocupà càrrecs tant en l'àmbit estrictament municipal com en el govern territorial. En el primer àmbit, fou membre del Consell de Cent en diverses ocasions, 1312, 1314, 1316, 1319 i arribà a ésser conseller quart de Barcelona l'any 1337⁶⁰ i un dels dos obrers de la ciutat l'any 1339⁶¹. Pel que fa a l'àmbit del govern territorial, després d'haver estat veguer de Girona i Besalú, ho fou de Barcelona de 1330 al començament de 1334, bé que el 1332 els consellers de Barcelona li demanaren que capitanegegés sis galeres que la ciutat armava contra els genovesos i fou autoritzat per aquest motiu a designar un substitut a la vegueria⁶²; també l'any 1332 fou convocat perquè anés a defensar

55. Josefina MUTGÉ VIVES, *La ciudad de Barcelona durante el reinado de Alfonso el Benigno (1327-1336)*, Madrid-Barcelona, CSIC, 1987, p. 170.

56. *Els castells catalans*, V, p. 206.

57. J.J. BUSQUETA, *Una vila del territori de Barcelona*, p. 193; a p. 197, recull una informació, procedent de Carreras i Candi, segons la qual hauria estat conseller de la ciutat l'any 1291 i que acudí a les Corts de Montsó aquest mateix any; segons J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 42, no fou conseller aquest any, però és possible que fos síndic a corts. Sobre la seva tasca a la cancelleria: Milagros CÀRCEL ORTÍ, *Pere de Sant Climent, notario mayor de Pedro III*, a *La societat mediterranea all'epoca del Vespro*. XI Congreso de Historia de la Corona de Aragón, Palermo, 1983, II, p. 303-310.

58. P. PUJOL I TUBAU, *Crònica del racional de la ciutat (1334-1417)*, "Recull de documents i estudis", I, fasc. II, Ajuntament de Barcelona. Publicacions històriques, 1921, p. 141.

59. J.J. BUSQUETA, *Una vila del territori de Barcelona*, p. 199.

60. J. F. BOSCA *Memorial Històric*, p. 60.

61. Sebastián PUIG Y PUIG, *Episcopologio de la Sede Barcinonense*, Barcelona, Biblioteca Balmes, 1929, p. 247.

62. J. MUTGÉ, *La ciudad de Barcelona*, p. 112, 169 182 i 189 i 191.

Sardenya, on tenia béns⁶³. Fou designat per al càrrec de reformador a Sardenya, amb Bernat Boixó i Guillem de Torres, el 1339⁶⁴, però és dubtós que arribés a anar-hi. Qui sí que hi residí molt de temps fou el seu germà Francesc, que segurament participà en la conquesta, hi rebé béns en feu i n'hi comprà d'altres. Fou veguer de Càller el 1339 i 1349 i també lloctinent de governador durant l'absència del governador Riambau de Corbera aquest darrer any; vers 1360 fou lloctinent d'Olf de Pròixida i ho fou novament, amb Ramon d'Empúries, quan morí Ximèn Pérez de Calatayud pel juny de 1362 i fins que el governador Asbert Satrilla arribà a l'illa. Tingué molts fills d'una dama casada anomenada Boneta, amb la qual no pogué casar-se; els fills foren legitimats i fins i tot foren habilitats per poder succeir en els feus sards, malgrat les disposicions contràries; finalment, com que tots els fills mascles moriren, tres en les guerres de Sardenya, els hereus hagueren d'ésser els fills de la seva filla Constança i de Bartomeu Sespujades⁶⁵. Francesc fou membre del Consell de Cent l'any 1324 i també el 1327 i el 1336; fou conseller de Barcelona el 1325 i altra vegada el 1334 i el 1340, el 1350 i el 1354⁶⁶; aquests darrers càrrecs semblen incompatibles amb la seva estada a Sardenya aquests anys, de manera que potser hi havia un altre Francesc, qui sap si fill del segon Pere de Santcliment, que també hauria estat veguer de Barcelona i Vallès entre 1360 i 1362⁶⁷. Altres germans com Jaume, Bernat i Ramon, a més de formar part diverses vegades del Consell de Cent, foren consellers de Barcelona el 1335 i el 1338, el 1346 i el 1353, respectivament⁶⁸. També continuà la tradició de ser veguer de Barcelona: el fill de Pere, Guillem, ho fou el 1390 i 1392⁶⁹. La família era present, doncs, amb gran freqüència, en algun d'aquests àmbits de poder.

Segons J.J. Busqueta, el segon Pere de la nissaga dels Santcliment morí vers 1350, bé que tampoc no documenta de manera específica aquesta afirmació, només diu que consta com a difunt cap als anys cinquanta del segle XIV. Entre els fills, no en menciona cap que es digués Pere, només Guillem -l'hereu, que es casà amb

63. J. MUTGÉ, *La ciudad de Barcelona*, p. 312. Sobre aquests béns: Cécile CRABOT, *Les feudataires catalans et la Sardaigne (1323-1420): noblesse et expansion de la Couronne d'Aragon*, tesis dirigida pel Prof. Henri Bresc i llegida a la Universitat de París X l'any 2000, p. 101 i 234.

64. Luisa D'ARIENZO, *Carte reali diplomatiche di Pietro IV il Cerimonioso, re d'Aragona, riguardanti l'Italia*, Pàdua 1970, doc. 48.

65. Maria Mercè COSTA, *Oficials de la Corona d'Aragó a Sardenya (segle XIV). Notes biogràfiques*, "Archivio Storico Sardo", XXIX (1964), p. 369-373. C. CRABOT, *Les feudataires catalans et la Sardaigne (1323-1420)*, p. 89, 91, 101, 103-105, 123, 133-134, 212 i 225, 234, 399, 434.

66. J. F. BOSCA *Memorial Històric*, p. 55, 56, 58, 59, 60, 63 i 64.

67. José SERRA ROSSELLÓ, *Cronología de los "veguers" de Barcelona*, Barcelona, Instituto Municipal de Historia, 1961, p. 12. (Documentos y Estudios, V).

68. J. F. BOSCA *Memorial Històric*, p. 55, 59, 60, 63 (membres del Consell de Cent), 58, 60, 61, 64.

69. J. SERRA ROSSELLÓ, *Cronología de los "veguers" de Barcelona*, p. 13.

Constança Desplà, una de les famílies importants de Barcelona-, Gelabert, Marquesa -casada amb Jaume de Gualbes,-, Constança -casada amb Deuslovol de Cànoves-, i una altra filla casada amb un membre de la família Burgès⁷⁰. Mercè Costa documenta un altre germà anomenat Huguet⁷¹. Com que és evident que hi ha un Pere Santcliment, el diputat, que viu encara el 1381, podem escollir entre dues hipòtesis: o bé que el segon Pere de Santcliment tingué un altre fill anomenat Pere; o bé que el segon Pere de Santcliment no morí vers 1350 sinó després de 1381; tenint en compte que la primera notícia que en tenim és de 1312, any en què fou escollit membre del Consell de Cent de Barcelona, i la darrera dels primers mesos de l'any 1381, en què encara tenia un compte actiu de compres a l'obrador de l'especier Francesc Canes⁷², podia haver mort als 89 anys, si havia entrat al Consell de Cent als vint anys, per exemple. És una edat provecta però possible; de tota manera, he diferenciat les activitats de Pere de Santcliment anteriors a 1350 de les posteriors a aquesta data, per si es tracta de pare i fill.

Pere de Santcliment, fill de l'anterior o el mateix, fou veguer de Barcelona en dos mandats, que s'iniciaren el 1351 i el 1354⁷³. Possiblement fou a causa d'aquest càrrec que es féu copiar un llibre dels Usatges⁷⁴. L'any 1354 formà part del consell reial de Barcelona, durant l'absència del rei a Sardenya⁷⁵. Fou també conseller en cap de Barcelona l'any 1359⁷⁶ i l'any següent fou designat per a ocupar el càrrec d'obrador de la ciutat⁷⁷. Fou designat com un dels síndics de Barcelona a les Corts de Montsó de 1362⁷⁸, càrrec que portà com a conseqüència el de diputat de la Generalitat de Catalunya. No li coneixem altres vincles amb la Diputació del General. L'any 1364 fou designat novament síndic de Barcelona a la Cort de

70. J.J. BUSQUETA, *Una vila del territori de Barcelona*, p. 211.-212

71. M.M. COSTA, *Oficials de la Corona d'Aragó a Sardenya*, p. 370.

72. Carles VELA I AULESA, *L'obrador d'un apotecari medieval segons el llibre de comptes de Francesc Ses Canes (Barcelona, 1378-1381)*, Barcelona, CSIC. Institució Milà i Fontanals. Departament d'Estudis Medievals, 2003, p. 92, 95, 197, 298-299, 300, 337, 345, 347-348, 351, 353-353. Diversos membres de la família Santcliment tenien comptes oberts a la botiga d'aquest especier, amb el qual hi devia haver amstat perquè Guillem de Santcliment fou un dels seus marmessors: C. VELA I AULESA, *Les marmessories de Francesc Canes, especier i ciutadà de Barcelona, i de Sança, la seva esposa (1381-1386)*, "Miscel·lània de Textos Medievals", 8 (1996), p. 465-521.

73. José SERRA ROSSELLÓ, *Cronologia de los "veguers" de Barcelona*, p. 12.

74. Guillem Mª de BROCA, *Els usatges de Barcelona*, "Anuari de l'Institut d'Estudis catalans", V (1913-1914), p. 358.

75. M.T. FERRER I MALLOL, *Projecció exterior*, a *La ciutat consolidada (segles XIV-XV)*, vol. 3 de la *Història de Barcelona*, dirigida per J. Sobrequés i Callicó, Barcelona, Enciclopèdia Catalana-Ajuntament de Barcelona, 1992, pp. 355-391 concretament p. 372.

76. J. F. BOSCA *Memorial Històric*, p. 65.

77. C. BATLLE, M.T. FERRER, J. M.C. MAÑÉ, J. MUTGÉ, S. RIERA, M. ROVIRA, *El Llibre del Consell*, en curs de preparació.

78. J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 119.

Barcelona-Lleida-Tortosa de 1364-1365 i fou un dels tres membres del braç reial encarregat de redactar els capítols del donatiu i distribuir-lo⁷⁹.

També li fou confiada alguna missió diplomàtica. L'any 1365, pel maig, fou enviat pel rei Pere el Cerimoniós com a ambaixador a Gènova, juntament amb Guillem Despuig, doctor en lleis, per demanar que el tractat de pau arbitrat pel marquès de Monferrato entre catalans i genovesos fos observat i que aquests darrers no donessin valença al rei de Castella ni permetessin que armés vaixells a la ribera de Gènova; per tal d'obtenir el suport de l'arquebisbe de Gènova en les negociacions, els ambaixadors li havien de mostrar el procés fet a la cúria romana contra Pere el Cruel, acusat de filojudaïisme i de filoislamisme, a més de crims contra els seus familiars. Era una missió molt important perquè si la potència naval de Gènova es posava al servei de Castella, la situació podia empitjorar més encara per als regnes del Cerimoniós⁸⁰.

Si és que el Pere de Santcliment diputat és una persona diferent del segon Pere de Santcliment, hauria tingut almenys un fill, anomenat Pericó, que apareix en els comptes de l'especier Francesc Canes, que hem esmentat abans. Aquest Pericó de Santcliment és esmentat com a difunt el 4 de gener de 1391⁸¹; ni l'un ni l'altre no apareixen en el cens de la ciutat redactat per motius militars el 1389. Pere tenia una néta anomenada Isabel, per a la qual comprava confits i la seva esposa podria ésser una na Serena, per a la qual féu comprar medicines. Sembla que Pere de Santcliment tenia una casa a Teià, que devia ésser una torra com les que la gent rica barcelonina solia tenir al voltant de la ciutat, segurament amb terres de conreu; els comptes de l'especier Francesc Canes mencionen que alguns dels productes comprats per persones de la casa de Pere de Santcliment eren per a portar a Teià. La seva casa de Barcelona sembla haver estat plena de familiars i servidors. El llibre de comptes de l'especier Francesc Canes esmenta moltes persones que anaven a l'obrador a buscar productes i medicines: tres escuders, en Capcir, Arnau Serra i Joan Serra, un tal Alfonso o Alfonsico, un tal Galceran, una dida dels fills, una esclava, un esclau i diverses dones: na Sança, sor Sibília, Margalida, na Maria, n'Alamanda, na Berenguerona, Caterina, Francesca, Gemoneta, Geralda i algunes persones més, un Joan i un Ramon.

Pere de Santcliment participà, com a síndic de Barcelona, a les Corts generals de Montsó de 1363, on fou nomenat diputat resident a Barcelona; tornà a ésser-ne a la Cort de Barcelona-Lleida-Barcelona-Tortosa de 1364-1365, on formà part de la comissió de tractadors; també s'integrà en una altra comissió que havia de negociar amb Berenguer Bertran un préstec de 20.000 lliures a fi d'armar set galeres per

79. *Cortes*, 2, p. 190-191.

80. ACA, C, reg. 1076, f. 122 v.-124 r. (1365, maig, 16. Setge de Morvedre).

81. AHPB, Guillem d'Orta, 25-8, f. 94 r.

a la defensa. Igualment acudí com a síndic a la Cort de Barcelona de 1365, posterior a aquella, en la qual participà en una comissió que havia de negociar un acord entre els braços⁸². Tenim constància que l'any 1365 Ramon de Carcassona ajudà Pere de Santcliment en la seva tasca de diputat i apareix al seu costat, també com a diputat resident a Barcelona en alguns documents. Probablement era un dels vuit diputats assignats al braç reial per la Cort de Montsó del total de vint que la Cort havia decidit que fossin escollits per tots els braços. No es coneixen tots els noms dels diputats no residents perquè foren elegits dins de cada braç; el braç reial distribuï els que li pertocaven entre els municipis i foren aquests els que s'ocuparen de fer el nomenament del diputat que els corresponia; un d'aquests, per Lleida, degué ésser Ramon de Carcassona, les notícies biogràfiques del qual figuren més avall, perquè fou escollit diputat resident a la Cort de Montsó de 1376. Els diputats de Montsó de 1363 foren cessats el 3 de març de 1365 a la Cort de Tortosa i es disposà que ja no prenguessin salari i que lliuressin als diputats nous, nomenats per aquella Cort, tots els béns de la Diputació de Montsó després de pagar als canviadors les despeses i els deutes que encara tinguessin pendents; l'any 1367 reteren comptes de l'administració del donatiu als oïdors de la mateixa Diputació, nomenats com ells a Montsó⁸³.

ELS DIPUTATS DEL BRAÇ REIAL DE LA CORT DE TORTOSA I ELS ADJUNTS DE LA CORT DE BARCELONA (1365)

Pere Bussot, ciutadà de Barcelona⁸⁴, fou nomenat diputat del braç reial a la Cort de Tortosa. Els Bussot procedien del món de la mercaderia. Un Pere Bussot fou cònsol de mar de Barcelona el 1302 i cònsol de catalans a Tunís l'any 1307⁸⁵. La genealogia de la família no està feta, però és probable que el nostre Pere Bussot fos el fill d'aquest primer Pere Bussot conegut. De la mateixa manera, suposem que devia ésser fill seu un Pericó Bussot -conegut pel diminutiu segurament per distin-

82. *Actas de las Cortes generales de la Corona de Aragón de 1362-63*, ed. J. M. PONS GURI, Madrid-Barcelona, 1982, p. 59, 63, 167, 194 (CODOIN, L). *Cortes*, 2, p. 182, 185, 225, 349.

83. M.T. FERRER I MALLOL, *1363-1365. Romeu Sescomes*, I, p. 59-60. Cf. l'actuació dels diputats d'aquesta legislatura a M.T. FERRER I MALLOL, *Les Corts de Catalunya i la creació de la Diputació del General o Generalitat*, p. 896-905.

84. Segueixo la biografia que vaig publicar a M.T. FERRER I MALLOL, *1365. Bernat Vallès, Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, I, p. 61-62, amb les notes i alguna notícia nova. Sobre el nomenament i l'actuació com a diputat: M.T. FERRER, *Les Corts de Catalunya i la creació de la Diputació del General*, p. 906-928.

85. A. de CAPMANY Y MONPALAU, *Memorias Históricas sobre la Marina, comercio y artes de la antigua ciudad de Barcelona*, ed. a cura de E. GIRALT Y RAVENTÓS i C. BATLLE Y GALLART, Barcelona, Càmera Oficial de Comerç i Navegació de Barcelona, 1963, I, p. 339, II, doc. 79.

gir-lo del seu pare- que trobem esmentat el 1379 per causa d'un canvi en el dot de la seva esposa, filla de Pere de Tàrrrega⁸⁶. A la dècada dels cinquanta, Pere Bussot es dedicava encara a la mercaderia i tenia una societat mercantil⁸⁷, però poc després degué abandonar aquesta activitat ja que els càrrecs que ocupà ho devien fer difícil.

Fou conseller de la ciutat de Barcelona diverses vegades: conseller tercer el 1348, segon el 1351, el 1354, el 1356, el 1360, el 1363 i el 1368⁸⁸. Ocupà molts altres càrrecs a la ciutat: fou un dels dos obrers l'any 1339, un dels dos guardians de la moneda, el 1358⁸⁹ i missatger de la ciutat prop del rei en alguna ocasió, com ara el 1350, quan amb Ferrer de Manresa anà a demanar-li autorització per crear una nova imposició sobre el blat que es vengués a la plaça del Blat de Barcelona, a fi de poder sufragar les despeses d'ampliació de la plaça, que no era prou espaiosa per a les operacions del mercat frumentari; en aquesta ocasió, el rei l'esmenta com a conseller seu, igual que Ferrer de Manresa, distinció que ens indica que era persona ben considerada⁹⁰.

Pere Bussot fou també moltes vegades un dels representants de la ciutat a les corts, a la de Perpinyà de 1350-1351, als Parlaments de Vilafranca de 1353 i de Barcelona de 1355, a la Cort de 1358 de Barcelona, a la de Montsó de 1362-1363, a la de Tortosa de 1365 i a les de Barcelona de 1368 i 1373⁹¹; no és estrany, doncs, que hom pensés en ell per al càrrec de diputat. A més, tenia experiència en l'administració de donatius; havia estat un dels dos clavaris que havien dirigit la col·lecta i despesa del donatiu atorgat al rei, l'any 1353, per les ciutats i viles reials en el Parlament de Vilafranca del Penedès i Barcelona per tal de finançar l'armada contra Gènova; concretament, havia d'encarregar-se, juntament amb l'altre clavari, de comprar vuit galeres, remes, armes i eixàrcies i, per tal d'obtenir ràpidament els diners necessaris, podien obligar, fins i tot amb usura, les imposicions sobre determinats productes creades per decisió dels síndics del braç reial; l'altre clavari era Arnau de Riusec, de Lleida; els dos clavaris havien de residir de manera continuada a Barcelona; cadascun dels clavaris havia de tenir un salari anual de 200 lliures

86. AHPB, F. de Lladernosa, 23-4, f. 33 r (1379, març, 14). El dot havia estat de 14.000 sous en forma d'un censal de 1.000 sous anuals sobre la ciutat de Manresa. El censal fou retornat al sogre, que devia pagar el capital al seu gendre.

87. ACA, C, reg. 896, f. 69 r.

88. J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 62, 63, 65, 66, 67) i C. BATLLE, M.T. FERRER, J. M.C. MAÑÉ, J. MUTGÉ, S. RIERA, M. ROVIRA, *El Llibre del Consell*, en curs de preparació.

89. C. BATLLE, M.T. FERRER, J. M.C. MAÑÉ, J. MUTGÉ, S. RIERA, M. ROVIRA, *El Llibre del Consell*, en curs de preparació.

90. A.M. ARAGÓ-M. COSTA, *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, doc. 169.

91. J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 118 i 119. Cortes, 1-1, p. 359, 399, 400. p. 467. Cortes, Parlaments i Fiscalitat a Catalunya, ed. M. SÁNCHEZ - P. ORTÍ, p. 107. *Actas de las Cortes generales de la Corona de Aragón de 1362-63*, p. 107, 167 i 194, 329, 439.

barceloneses i una dieta de 6 sous com a màxim si havien de sortir de Barcelona; tenien l'obligació, però, de tenir sempre dues bèsties a punt per a cavalcar⁹². Novament, el 1356, havia de supervisar amb Ferrer de Manresa la distribució que Pere Desvall, abat de Blanes, havia de fer d'una ajuda de 7.000 lliures que la ciutat de Barcelona havia atorgat al monarca per a la guerra contra Matteo Doria a Sardenya⁹³. Dos anys després, fou elegit tractador a la Cort de Barcelona de 1358, ja que, com hem dit, era un dels síndics barcelonins; els tractadors pel braç reial foren sis; tenien la responsabilitat de negociar els acords dins del mateix braç, amb els altres braços i amb el rei i preparar-los per a les sessions plenàries; en alguna de les sessions, Pere Bussot prengué la paraula en nom de les ciutats i viles, aquest honor evidència que gaudia de prestigi dins del braç i que devia ésser un bon orador. A la Cort de Barcelona-Lleida-Barcelona-Tortosa de 1364-1365 també fou un dels tractadors juntament amb un altre síndic de Barcelona, Pere de Santcliment i, a més, s'ocupà amb un membre dels altres dos braços del préstec de 50.000 florins que la Cort feia al rei i, en una altra comissió, de buscar gent que volgués servir amb les tropes a cavall de Catalunya; com a síndic de la Cort de Barcelona de 1368 formà part d'una comissió per a la defensa de Sardenya i la resolució de les disputes entre Bertrand Du Guesclin i Hugh Calverley, d'una altra comissió sobre la distribució dels homes necessaris per a la defensa de Catalunya i més tard d'una altra per al compartiment del donatiu. Encara, com a síndic de la Cort de Barcelona de 1372-1373, formà part d'una comissió per armar quatre galeres⁹⁴. És la darrera notícia sobre la seva activitat parlamentària.

El 1363 era candidat a portar a terme una ambaixada a Gènova, o ell o Pere de Santcliment o Pere Desplà o Jaume de Gualbes⁹⁵. El mateix any 1363, amb Jaume de Gualbes, s'havia d'ocupar de l'organització de l'armada, tant en nom del rei com dels diputats Ramon Gener, Guillem de Togores i Pere de Santcliment, que havien arribat a un acord per a l'armament conjunt. L'administrador dels diners havia de ser Guillem Oliver, de casa de la reina⁹⁶.

Com molts altres ciutadans barcelonins benestants, Pere Bussot féu construir una capella funerària de la família, que havia d'ésser emblema i memòria de la seva nissaga. Devia trobar-se en algun dels convents desapareguts i actualment només se'n conserva un fragment a Tours⁹⁷.

92. *Corts, Parlaments i Fiscalitat a Catalunya*, ed. M. SÁNCHEZ - P. ORTÍ, p. 117-120.

93. A.M. ARAGÓ-M. COSTA, *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, doc. 188.

94. *Cortes*, 1-2, p. 660, 682, 685-686; 2, p. 185 i 194-195, 217, 233, 235-236; 3, p. 7, 13, 15, 30, 181, 203.

95. G. MELONI, *Genova e Aragona*, III, p. 35.

96. A. de CAPMANY, *Memorias históricas*, II, doc. 193.

97. M.A. SÁNCHEZ, *Una inscripció d'un barceloní a Tours*, "Faventia" 4/2 (1982), p. 107-109.

Pere Desplà, ciutadà de Barcelona, fou diputat adjunt, nomenat a la Cort de Barcelona de 1365; com que ja n'hem parlat com a membre de la primera Diputació, remetem a aquesta notícia⁹⁸.

Ermengau Martí, burgès de Perpinyà, era el segon diputat adjunt del braç reial⁹⁹. L'any 1356 s'havia encarregat de recaptar, a la diòcesi d'Elna, el donatiu anual de 24 sous per foc concedit per dos anys per la Cort per a la guerra contra Castella. El rei Pere el Cerimoniós el nomenà procurador a Rosselló i Cerdanya i li encomanà també el càrrec de mestre dels ports del Rosselló¹⁰⁰. Ostentà el càrrec de cònsol de Perpinyà al menys l'any 1358 i també els anys 1362-1363, 1378-1379, 1382-1383 i 1386-1387.¹⁰¹ L'any 1369 s'encarregà d'inspeccionar els castells de tots dos comtats i redactà un memorial sobre l'estat de les forteses, armament trobat etc.¹⁰².

Fou un dels dos síndics enviats per Perpinyà al Parlament de Vilafranca de 1353, de ciutats i viles reials. Sembla que hi fou elegit un dels tres ordenadors de la guerra amb Gènova, en nom del dit Parlament; malgrat que en el text figura com a "Ermengaudus Marini", crec que hi ha un error i que es tracta d'ell, ja que era present a la Cort; dels set ordenadors, coneixem el nom d'Antoni de Maçanet, ciutadà de Lleida, i Eimeric de la Via, ciutadà de Girona i Bernat Gili, de Cervera, a més del mateix Ermengau Martí; un dels ordenadors havia d'ésser nomenat pel rei; aquests ordenadors havien d'escollir una comissió d'ells mateixos que durant tres o quatre mesos havia de viatjar per Catalunya per vendre o arrendar les impositions per tal d'obtenir diners; els ordenadors de la guerra havien de rebre un salari de 150 lliures barceloneses; en cas que anessin fora de Barcelona podien cobrar una dieta de 6 s. diaris com a màxim; estaven obligats a mantenir dues bèsties per cavalcar. Participà com a síndic a la Cort de Perpinyà de 1358 i novament a la de Barcelona de 1365, on formà part de la comissió de tractadors. Tornà a ésser síndic a la Cort de Barcelona de 1368, on fou tractador per a la defensa de Sardenya i també formà part d'una comissió per al compartiment dels homes per a la defensa i d'una altra per a la revisió de les generalitats. Novament acudí com a síndic a la Cort de Barcelona de 1377-1378, on s'integrà a la comissió que tractava sobre la resta del

98. Sobre les seves activitats en aquesta "legislatura": M.T. FERRER, *Les corts de Catalunya i la creació de la Diputació*, p. 912-928.

99. Segueixo la biografia que vaig publicar a M.T. FERRER I MALLOL, *1365-1367. Bernat Vallès, Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, I, p. 64-66, concretament p. 65, amb les notes i alguna notícia nova. Sobre el nomenament i l'actuació com a diputat: M.T. FERRER, *Les Corts de Catalunya i la creació de la Diputació del General*, p. 914-928.

100. J. CAPEILLE, *Dictionnaire de biographies roussillonnaises*, veu *Martí, Ermengaud*, esmenta, com a font, un lligall de l'Arxiu Departamental dels Pirineus Orientals.

101. *Cortes*, 1-1, p. 583. Ph. DAILEADER, *True Citizens*, p. 253 i 254

102. J. CAPEILLE, *Dictionnaire de biographies roussillonnaises*, veu *Martí, Ermengaud*.

do de Montsó, d'una altra per a l'ordenació de la Diputació, i d'una igualment important per a examinar els comptes de la Diputació amb el canviador Pere Descaus; també formà part d'una comissió més administrativa que havia de fixar els salaris dels escrivans i altres persones que havien servit la Cort. Participà també a la Cort general de Montsó de 1382-1384¹⁰³.

Després d'haver estat nomenat diputat adjunt per la Cort de Barcelona l'any 1365, fou elegit oïdor de comptes a la Cort de Barcelona, el 16 d'octubre de 1377¹⁰⁴.

ELS DIPUTATS DEL BRAÇ REIAL DE LA CORT DE LLEIDA (1375)

Ramon Sarrovira, ciutadà de Barcelona (+ després de 1390 i abans de 1402)¹⁰⁵, pertanyia a l'oligarquia ciutadana que monopolitzava els càrrecs municipals. Hi ha diversos Ramon Sarrovira que vivien al mateix temps a la Barcelona de la segona meitat del segle XIV. Almenys dos pertanyien a una família de ciutadans honrats, dels quals un és el nostre diputat i l'altre el seu nét, conegut com a Ramonet, fill de Bernat Sarrovira, mort vers desembre de 1408, i de Serena¹⁰⁶; possiblement relacionat amb aquesta branca hi havia un Ramon Sarrovira que era canonge de la catedral de Barcelona i que morí l'any 1376¹⁰⁷; hi havia també un Ramon Sarrovira germà de Francesc Sarrovira, fills de Guillem Pere Sarrovira i de Caterina, que eren mercaders coneguts¹⁰⁸; ignorem si ambdues branques tenien algun parentiu.

El nostre Ramon Sarrovira fou elegit conseller segon el 1345 i el 1352, tercer el 1356, segon el 1359, i conseller en cap en vuit ocasions: el 1362, el 1365, el 1369, el 1372, el 1374, el 1380, el 1382 i el 1385¹⁰⁹. També ocupà en tres ocasions, el 1360, el 1367 i el 1373, un dels dos càrrecs de guardià de la moneda¹¹⁰; com a conseller en cap negocià amb el rei, l'any 1373, l'acord sobre les penes per als que

103. *Cortes*, 1-1, p. 462 i 583; 2, p. 342-343, 345, 349; 3, p. 10, 13, 15; 4, p. 10, 24, 32-33, 37-38, 39. *Corts, Parlaments i Fiscalitat a Catalunya*, ed. M. SÁNCHEZ - P. ORTÍ, p. 108, 118-119 i 130. *Actas de las Cortes generales*, ed. J.M. PONS GURI, p. 167 i 194. *Cort general de Montsó 1382-1384*, a cura de I. BAIGES, A. RUBIÓ, E. VARELA, coord. J.M. SANS I TRAVÉ, Barcelona, Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, 1992 p. 68, 109 i 113.

104. *Cortes*, 4, p. 34.

105. Segueixo la biografia que vaig publicar a M.T. FERRER I MALLOL, "1375-1376. Romeu Sescomes", a *Història de la Generalitat de Catalunya*, I, p. 71-75, concretament, p. 73-74, amb algunes modificacions i ampliacions, i les notes.

106. AHPB, anònim, 2, f. 123 r.-v. (1390, octubre, 24) i Bartomeu Gras, 86-4, ff. 17 v.-21 v. (1409, setembre, 24).

107. ACA, C, reg. 1258, f. 169 v.-170 r. (1376, octubre, 16).

108. AHPB, Bernat Nadal, 58-30, f. 86 v.-87 r.

109. J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 61, 63, 64, 65, 66, 67, 69.

110. C. BATLLE, M.T. FERRER, J. M.C. MAÑÉ, J. MUTGÉ, S. RIERA, M. ROVIRA, *El Llibre del Consell*, en curs de preparació.

anessin a Egipte i Síria sense llicència papal i l'any 1381 posà en vigor una nova reglamentació sobre el consolat de catalans a Alexandria¹¹¹.

Abans d'ésser elegit diputat pel braç reial el 1375, havia tingut una llarga experiència parlamentària. Havia estat síndic de Barcelona a les Corts de Montsó de 1362, a la de Barcelona de 1368, a la de Tarragona de 1370 i a la de Barcelona de 1372-1373 i ho fou encara a les de Montsó de 1382-1384 i a les de 1388¹¹². A més, pel desembre de 1365, la Cort de Tortosa l'havia designat membre d'una comissió que havia d'aconsellar els diputats en cas que, per tornar el préstec atorgat per Berenguer Bertran, calgués demanar un fogatge a tot el Principat; també hi fou designat membre d'una altra comissió que havia de remunerar els diputats de Montsó. Malgrat que desconeixem el motiu de la seva renúncia al càrrec de diputat, podem suposar que el degué considerar incompatible amb el de conseller en cap, càrrec per al qual havia estat elegit el 30 de novembre de 1374. Tingué ocasió d'exercir novament el càrrec de diputat l'any 1378 perquè fou escollit pel braç reial a la Cort de Barcelona de 1377-1378. A la Cort de Vilafranca de 1367-1368 fou elegit tractador i també ho fou a la de Tarragona-Montblanc-Tortosa de 1370-1371 i a més hi fou elegit membre d'una comissió per examinar els danys que el rei havia ocasionat a la Generalitat en la qüestió de la moneda i d'una altra per fixar salaris per a notaris i escrivans¹¹³.

Havia esmerçat diners en l'adquisició de censals, com molta altra gent benestant de Barcelona. Alguna compra no fou gens encertada com l'adquirir per preu de 9.600 sous als Santcliment de Lleida, cavallers, que necessitaven diners per finançar l'adquisició de baronies. No pogueren pagar les pensions d'aquests censals i hagueren de vendre Flix i la Palma a la ciutat de Barcelona, que arribà a un acord amb els censalistes consistent a pagar-los la meitat de les pensions degudes i del capital. Ramon Sarrovira, però, ja era mort llavors¹¹⁴.

Com a home que havia de conèixer bé les lleis catalanes i els privilegis de Barcelona, li degué ser especialment plaent el llegat que rebé, l'any 1388, de Pere

111. A. de CAPMANY, *Memorias Históricas*, II, docs. 198 i 214, p. 292-297 i 319-322. A. LÓPEZ DE MENESES, *Los consulados catalanes de Alejandria y Damasco en el reinado de Pedro el Ceremonioso*, "Estudios de Edad Media de la Corona de Aragón", VI (1956), p. 103.

112. J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 118, 119 i 120. *Cortes*, 2, p. 224, 342-342, 496; 3 p. 181; 4, p. 29. *Actas de las Cortes generales*, ed. J.M. PONS GURI, p. 167 i 194. *Cort general de Montsó 1382-1384*, a cura de I. BAIGES, A. RUBIÓ, E. VARELA, coord. J.M. SANS I TRAVÉ, p. 68, 109 i 113.

113. *Corts, Parlaments i Fiscalitat a Catalunya*, ed. M. SÁNCHEZ - P. ORTÍ, p. 368. *Cortes*, 2, p. 199, 504-505; 3, p. 58-59, 97, 101, 108, 125.

114. M.T. FERRER I MALLOL, *Flix, un port fluvial blader per a Barcelona. La compra de la baronia de Flix i la Palma l'any 1400*, "Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia", 23-24 (2002-2003). *Homenatge al Prof. José Ramon Juliá Viñamata*, p. 465-507, especialment p. 482-83 i 487 i AHCB, Pergamí de 6 de desembre de 1402..

de Llèmena, causídic de Barcelona, d'un llibre de les Constitucions, usatges i privilegis de Barcelona¹¹⁵.

Vivia encara l'any 1390, quan el seu nét homònim, que era el seu procurador, cobrà per ell una pensió de censal mort¹¹⁶. També apareix al cens militar de Barcelona motivat per la invasió del comte d'Armanyac de 1390 com "l'onrat en Ramon Sa Rovira". Vivia al quarter de Sant Pere i el cens diu que tenia totes armes; el cens l'inclou entre els homes de "peaterra" de la cinquantena de F. Ramis i com a posseïdor de dos arnesos. En un altre lloc figura entre els deu prohoms que, juntament amb un conseller i un cavaller, havien d'ésser presents a la plaça de Sant Jaume, en cas que calgués defensar la ciutat, formant com una mena d'estat major, a fi que tothom els pogués fer consultes i demanar informació o consell militar¹¹⁷. El 1402 consta que ja era mort i que el seu hereu era el nét, Ramon, malgrat que el fill, Bernat, encara vivia¹¹⁸.

Jaume Fiveller (+ a. 1390), ciutadà de Barcelona¹¹⁹, fou el substitut de Ramon Sarrovira el mateix any 1375 del seu nomenament¹²⁰. Com el seu predecessor, pertanyia a l'oligarquia ciutadana; bé que des de la fi del segle XIII fins a començaments del segle XIV la família s'havia dedicat a la banca¹²¹, entrà després en el grup dels ciutadans honrats, que no es dedicaven a cap professió concreta sinó que vivien de les seves rendes i ocupaven càrrecs a la ciutat o al costat del rei. Pel que fa a la família directa, sabem que era fill de Jaume Fiveller i de Saurina Sarrovira, filla de Macià Sarrovira i tenia un germà anomenat Galceran¹²². Es casà amb Constança i tingué almenys un fill i hereu, anomenat Ramon, i una filla anomenada Sança, que

115. J. HERNANDO, *Llibres i lectors a la Barcelona del s. XIV*, Barcelona, Fundació Noguera, 1995, doc. 373.

116. AHPB, anònim, 2, f. 123 r.-v. (1390, octubre, 24), ja citat.

117. F. MARSÀ, *Onomàstica Barcelonina del segle XIV*, p. 144, 178 i 209.

118. AHCB, Pergamí de 6 de desembre de 1402.

119. Segueixo la biografia que vaig publicar a M.T. FERRER I MALLOL, "1375-1376. Romeu Sescomes", a *Història de la Generalitat de Catalunya*, I, p. 71-75, concretament, p. 74, amb algunes modificacions i ampliacions, i les notes, i també la publicada a M.T. FERRER I MALLOL, *La reina Leonor de Chipre y los catalanes de su entorno*, a *Chemins d'Outre-mer. Études d'histoire sur la Méditerranée médiévale offertes à Coulon*, Michel Balard, eds. D. C. Othen, P. Pagès, D. Valerian, Paris, Publications de la Sorbonne, 2004, p. 311-331.

120. El 8 d'octubre de 1375 ja s'havia produït la substitució: ACA, Generalitat, pergamins, núm. 123.

121. St. P. BENSCH, *Barcelona i els seus dirigents 1096-1291*, Barcelona, Seminari d'Història de Barcelona-Proa, 2000, p. 269 y 306 (Traducció de *Barcelona and its rulers, 1096-1291*, Cambridge, Cambridge Un. P., 1995).

122. AHPB, Francesc de Ladernosa, 23-11, ff. 34 v.-36 v. (1369, maig, 8) Jaume rebutjà l'herència del seu oncle, Pere Sarrovira, doctor en lleis.

es casà amb un mercader barceloní anomenat Bernat Pol que, com el mateix Fiveller, estigué al servei de la reina Elionor de Xipre¹²³.

La notícia més antiga que tenim d'ell correspon a la seva presència a la cerimònia religiosa de la translació del cos de Santa Eulàlia al seu nou sepulcre de marbre a la catedral de Barcelona l'any 1339¹²⁴. Participà en alguna bandositat, un fenomen molt característic del món dels cavallers i de l'estament dels ciutadans honrats, el més proper a l'estatut cavalleresc, i fins i tot de les capes més altes del grup dels mercaders. Degué ésser per alguna d'aquestes lluites de faccions que l'any 1356 el procurador general de Catalunya, Pere de Montcada, ordenà que romangués confinat a casa, igual que Ramon i Joan Marquet, Guillem de Lacera i Macià Messeguer¹²⁵.

En els anys següents es dedicà activament a la política municipal alternant aquests càrrecs amb missions diplomàtiques a l'estranger. Fou conseller cinquè l'any 1359, i tercer el 1362 i el 1366¹²⁶. Fou síndic de Barcelona a la Cort de Barcelona de 1377-1378, on s'integrà a diverses comissions: una que havia de tractar amb el rei sobre la conveniència de destinar mil llances a defensar el Rosselló; una altra per estudiar què faltava per completar el do de la Cort de Montsó de 1363; una altra per a l'ordenació de la Diputació, i una igualment important per a examinar els comptes de la Diputació amb el canviador Pere Descaus; a més intervingué per defensar que es tractés l'afer del dret d'assistència a corts de Tarragona. Participà també com a síndic de Barcelona a la Cort de Montsó de 1382-1384¹²⁷.

Mantingué una relació molt estreta amb la cort xipriota, especialment amb la reina Elionor, filla de l'infant Pere i cosina del rei Pere el Cerimoniós. Pere I, l'espòs de la reina Elionor, li havia concedit una renda de mil besants anuals sobre l'impost del comerç de Famagusta, renda que li fou confirmada per Pere II. Aquesta concessió suposa una estada a l'illa anterior al 1369, any de la mort de Pere I, i algun

123. AHPB, Ponç Amorós, 55-13, ff. 23 r.-24 v. y 126 v.-128 r. (1390, juliol, 6). Sobre el dot de la seva filla Sança, de 20.000 sous, de la qual formava part una casa que comprà per a ells: AHPB, Pere Balaguer, 32-1, f. 40 v. (1379, agost, 28), citats a M.T. FERRER, *La reina Leonor de Chipre*, p. 327 Cf. també M.T. FERRER I MALLOL, *La cort de la reina Elionor de Xipre a Catalunya*, "Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia", 25 (2003-2004). *Homenatge a la Professora Dra. Maria Josepa Arnall i Juan*, p. 347-373.

124. S. PUIG Y PUIG, *Episcopologio de la sede barcinonense*, p. 248.

125. Arxiu de la Catedral de Barcelona (ACB), Notaris, man. 250 (Francesc de Lavernosa), f. 13 v. (1356, agost, 25).

126. J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 65, 66. C. BATLLE, M.T. FERRER, J. M.C. MAÑÉ, J. MUTGÉ, S. RIERA, M. ROVIRA, *El Llibre del Consell*, en curs de preparació. *Cort general de Montsó 1382-1384*, a cura de I. BAIGES, A. RUBIÓ, E. VARELA, coord. J.M. SANS I TRAVÉ, p. 68, 250.

127. J.F. BOSCA *Memorial Històric*, p. 119. *Cortes*, 4, p. 10, 16-17, 18-19, 21, 29, 32-33, 37-38. *Cort general de Montsó 1382-1384*, a cura de I. BAIGES, A. RUBIÓ, E. VARELA, coord. J.M. SANS I TRAVÉ, p. 68 i 250.

servei prestat als reis. L'ocupació de Famagusta pels genovesos degué deixar-lo sense aquesta renda, per la qual cosa deu anys després, pel gener de 1383, el rei Pere el Cerimoniós pregà als genovesos que l'hi tornessin¹²⁸. Ell i Lleó Marc, de la família dels poetes, foren els que portaren a Barcelona la notícia de l'assassinat del rei Pere de Xipre, l'any 1369¹²⁹. Aquell mateix any, Jaume Fiveller formà part, juntament amb Francesc de Vilarrasa, de la missió diplomàtica enviada pel rei Pere el Cerimoniós a la seva cosina la reina Elionor de Xipre, per donar-li el condol; tots dos ambaixadors són esmentats com a consellers del Cerimoniós.

Des de llavors, la relació amb la reina de Xipre s'intensificà. L'any 1378, juntament amb Lleó Marc, s'ocupà d'armar cinc galeres per acompanyar a Xipre Valentina Visconti, filla del senyor de Milà, ja que s'havia casat amb el rei Pere II de Xipre, fill d'Elionor. La flota, que finalment fou de sis galeres, fou posada sota la capitania del noble Hug de Santa Pau. Cadascun d'ells acceptà, l'any 1379, un donatiu de la reina de 1000 ducats d'or pels serveis prestats i per les despeses fetes en el viatge que havien fet a Xipre per acompanyar Valentina Visconti. Per aquesta causa, tant Jaume Fiveller, com Lleó Marc, com Hug de Santa Pau reberen béns a Xipre i des de llavors Jaume Fiveller hi tingué un factor que li administrava aquests béns.

L'any 1379 consta que tant ell mateix com Lleó Marc eren procuradors de la reina; potser per aquesta causa i pel coneixement que Jaume Fiveller tenia de la cort xipriota els familiars i amics de la reina li pregaren de fer un viatge a l'illa per tal d'obtenir el seu alliberament, ja que es deia que el seu fill la tenia presa en un castell. El 1380 fou efectivament enviat a Xipre per protestar al rei Pere II pel seu mal comportament amb la seva mare i per tornar la reina a la seva pàtria d'origen. L'any 1383 hagué de realitzar un nou viatge a Xipre, del qual havia tornat poc abans del mes d'octubre de 1384, sempre per afers de la reina, dels que després informava el rei Pere el Cerimoniós.

Li foren confiades, igualment altres missions a la Mediterrània oriental. L'any 1386, Jaume Fiveller havia estat enviat pel rei Pere el Cerimoniós en ambaixada al sultà de Babilònia, és a dir, al sultà que governava Egipte i Síria. El sultà havia fet arribar una protesta molt enèrgica per causa de l'atac portat a terme per Guillem Ramon de Montcada contra dues galeres carregades amb mercaderies de Tunis i s'havia solidaritzat amb el sultà tunisenc. L'ambaixador havia de fer notar que hi havia hostilitats entre la Corona d'Aragó i Tunis i que, per tant, les captures corsàries no eren il·legals; d'altra banda, havia de destacar que l'autor era un membre de la branca siciliana d'aquesta gran família noble catalana i que, si bé era d'origen català pels seus avantpassats, era súbdit del rei de Sicília. El rei havia previst que

128. G. MELONI, *Genova e Aragona*, III, p. 153, n. 45.

129. ACA, C, reg. 1224, f. 2 r. (1369, maig, 8).

també participessin en les negociacions tant el cònsol a Alexandria, Bernat de Gualbes, com Bernat Pol, de la ciutat de Barcelona. Havien de confirmar la pau existent i havien d'insistir que els mercaders havien de ser tractats com a mercaders i els corsaris com a corsaris, perquè hi havia el costum de fer pagar als mercaders tots els incidents que es produïen¹³⁰.

Tenia molta relació amb la família Marc (o March), la dels poetes, i és possible que hi estigués emparentat. Tingué una gran amistat amb Lleó Marc i fou un dels marmessors escollits per Jaume Marc, cavaller, el 1369¹³¹.

Havia fet testament a Barcelona el 7 de setembre de 1382, davant del notari Francesc Pericàs, que no s'ha conservat, i figura com a difunt en un document del 1390, quan el seu fill Ramon, en nom propi i de la mare, Constança, concedí una procuració a Ramon de Blanes de les Escales, donzell, a Guerau de Palou i a Pere Bertran, ciutadans de Barcelona, per reclamar comandes i béns que eren deguts al seu pare, a Xipre. Aquests béns ja havien comportat algunes preocupacions a Jaume Fiveller. A causa de la mort del factor que hi tenia, el 1387, els consellers de Barcelona recomanaren al rei de Xipre els barcelonins Joan Pujada i Jaume Coll, que foren enviats a l'illa per Jaume Fiveller per recuperar els béns, mercaderies i rendes que li pertanyien i que eren en poder del dit factor, Domingo de la Fos. També els recomanà el rei Pere el Cerimoniós tant al rei de Xipre com a Pierre de Cafran, almirall del regne, i a Tomàs *Arcofileta* (Khartophylaka), procurador del monarca xipriota¹³².

EL DIPUTAT DEL BRAÇ REIAL DE LA CORT GENERAL DE MONTSÓ (1376)

Ramon de Carcassona, ciutadà de Lleida, fou nomenat diputat del braç reial en aquesta Cort¹³³. No era la primera vegada que participava en afers de la Diputació del General. El 1364 havia ajudat temporalment Pere de Santcliment, diputat resident a Barcelona nomenat a la Cort de Montsó de 1363. Com Pere de Carcassona, que formà part de la primera Diputació, pertanyia a una de les famílies ciutadanes més destacades de Lleida i fou senyor del lloc d'Almenar. La seva família, amb unes quantes més, acaparava el poder municipal a Lleida, com ja hem

130. M.T. FERRER I MALLOL, *La reina Leonor de Chipre*, p. 328-329.

131. Cf. el testament de Jaume March a: Jaume MARCH, *Obra poètica. Edició*, a cura de J. PUJOL, Barcelona, Barcino, 1994, p. 259 (Els nostres Clàssics, col. A, 133). Cf. també J. HERNANDO, *Llibres i lectors*, doc. 278.

132. M.T. FERRER I MALLOL, *La reina Leonor de Chipre*, p. 327-328.

133. Cf. la seva biografia, molt breu, a la "legislatura" anterior en què havia intervingut a M.T. FERRER, *1363-1365. Romeu Sescomes*, a *Història de la Generalitat de Catalunya*, I, p. 59-60, i la seva elecció a: M.T. FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 245.

134. Figura a la llista de l'oligarquia lleidatana del memorial de greuges de la mà menor: Maria Teresa FERRER I MALLOL, *Un memorial de greuges de la mà menor de Lleida contra la mà major (s. XV)*, p. 305 i 312.

dit¹³⁴. Desconeixem el grau de parentiu entre Pere i Ramon, fill o germà. A més de diputat, fou batlle de Lleida l'any 1367¹³⁵. El 1360 comprà quatre llibres de dret per al seu nebot¹³⁶.

Fou síndic de Lleida a la Cort de Barcelona de 1372-1373 i assistí a Pere Desplà en el discurs de resposta del braç de ciutats i viles reials a la proposició del monarca. L'any 1375 participà en la Cort de Lleida convocada per defensar Catalunya de les amenaces de l'infant de Mallorca i d'altres companyies estrangeres, com a síndic de la ciutat de Lleida. Fou escollit membre d'una comissió de tres persones que havien d'ésser al costat del rei per aconsellar-lo sobre la tropa que seria necessària per a la defensa de Catalunya fins al nombre de mil llances concedides per la Cort, a contractar per a dos mesos i mig; l'acompanyaren en la comissió fra Guillem de Guimerà, de l'orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem, pel braç de l'Església i Ramon de Peguera pel braç militar; no fou previst un salari anual, com el dels diputats, sinó una dieta de 2 florins diaris quan actuessin; a més de la funció de consell al rei havien de prendre mostra o revista de la gent d'armes, fer les estimes dels cavalls etc.¹³⁷. La pertinença a aquesta comissió explica que l'any 1376 fos a Montsó, prop del rei, que l'envià a Barcelona per afers de la Diputació; el monarca ho notificà a Berenguer de Reixac que, en canvi, rebé el manament de marxar immediatament, deixant tot el que fes, i d'anar a les Corts¹³⁸. Ignorem quins eren aquests afers cuitats que exigien el desplaçament de Ramon de Carcassona a Barcelona. En aquella mateixa Cort, convocada per fer front a les amenaces del duc d'Anjou, fou nomenat diputat pel braç reial i fou cessat, com els altres dos diputats, el 28 d'agost de 1377 en un cop per sorpresa protagonitzat pel comte d'Empúries, en una sessió poc concorreguda de la Cort de Barcelona de 1377-1378, cosa que provocà un agre debat a la Cort i fora. Els cessats protestaren contra la maniobra, al·legant la migrada assistència a la sessió del 28 d'agost i aconseguiren que el rei intervingués en la querella com a àrbitre i que anul·lés la revocació el primer d'octubre. Aconseguida aquesta victòria moral, els diputats i el personal destituït i després rehabilitat presentaren la dimissió, declarant per boca del diputat del braç eclesialstic fra Guillem de Guimerà que no eren "tan goloses d'aquest offici" com molts es pensaven i que, atesa la condició de cadascun d'ells, no hi guanyaven gaire. Participà també a la Cort de Barcelona de 1377-1378, on s'integrà a diverses comissions: una que havia de tractar amb el rei sobre la conveniència de destinar mil llances a defensar el Rosselló; d'una altra per estudiar què faltava per completar el do de la Cort de Montsó de 1363 i d'una altra per a comp-

135. J. LLADONOSA, *Història de Lleida*, p. 479, 572.

136. J. HERNANDO, *Llibres i lectors a la Barcelona del s. XIV*, doc. 206.

137. *Cortes*, 3, p. 171, 192; 4, p. 10, 16-17, 24, 40-41. *Corts, Parlaments i fiscalitat a Catalunya*, ed. M. SÁNCHEZ - P. ORTÍ, p. 460-461.

138. ACA, C, reg. 1258, f. 80 v. (1376, juliol, 18).

tar els focs¹³⁹. Encara participà també com a síndic de Lleida a la Cort de Montsó-Tamarit-Fraga de 1382-1384¹⁴⁰.

EL DIPUTAT DEL BRAÇ REIAL DE LA CORT DE BARCELONA (1377)

Ramon Sarrovira. Com que fou diputat escollit a la Cort de Lleida de 1375, ja hem inclòs la seva biografia allà¹⁴¹.

EL DIPUTAT DEL BRAÇ REIAL ESCOLLIT PER LA COMISSIÓ REORGANITZADORA DE LA DIPUTACIÓ DE GENERAL (1379)

Francesc de Gualbes, ciutadà de Barcelona¹⁴², pertanyia a una de les famílies més notables de l'oligarquia ciutadana de Barcelona. Sembla que era germà de Jaume, Ferrer i Bernat de Gualbes i tingué un fill anomenat també Francesc¹⁴³. S'havia casat vers 1350 amb Agnès, filla de Ramon Botella, ciutadà de Barcelona i de Constança, que li aportà un dot de 12.000 sous¹⁴⁴. Fou conseller cinquè de Barcelona el 1375, tercer el 1379 i conseller en cap el 1409¹⁴⁵. Ocupà també altres càrrecs, fou un dels dos còsols de la mar el 1368 i, el 1374, un dels dos racionals de la ciutat¹⁴⁶.

139. Cortes, 4, p. 30-31. M.T. FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 246-247. El nomenament de R. de Carcassona: *Corts, Parlaments i fiscalitat a Catalunya*, ed. M. SÁNCHEZ-P. ORTÍ, p. 508.

140. *Corts, Parlaments i fiscalitat a Catalunya*, ed. M. SÁNCHEZ-P. ORTÍ, p. 581. *Cort general de Montsó 1382-1384*, a cura de I. BAIGES, A. RUBIÓ, E. VARELA, coord. J.M. SANS I TRAVÉ, p. 57, 109-110, 113 i 250.

141. Cf. la seva elecció i la seva actuació en aquesta "legislatura" a M.T. FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 247-248. M.T. FERRER, 1377-1378. *Galceran de Besora*, a *Història de la Generalitat de Catalunya*, I, p. 81-82.

142. M.T. FERRER, 1379-1380. *Ramon Gener*, a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, I, p. 83-84. Cf. també M.T. FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 249-250.

143. Cristina BORAU MORELL, *Els promotors de capelles i retaules a la Barcelona del segle XIV*, Barcelona, Fundació Noguera, 2003, p. 129.

144. M.T. FERRER I MALLOL, *La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manuals, llibres i cartes*, "Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos", IV (1974), doc 52, p. 170-174. Joan Serra avança aquesta quantitat mentre el germà de la núvia, Ramonet Botella, aconseguia els diners, llegat del seu pare a Agnès, la qual també havia de cobrar part del dot de la seva germana Constança, difunta, casada amb Simó Despuig, ciutadà de Barcelona.

145. J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 68. Daniel GIRONA I LLAGOSTERA, *Itinerari del rey en Martí (1396-1410)*, "Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans", V (1913-14), p. 649. C. BATLLE, M.T. FERRER, J. M.C. MAÑÉ, J. MUTGÉ, S. RIERA, M. ROVIRA, *El Llibre del Consell*, en curs de preparació.

146. C. BATLLE, M.T. FERRER, J. M.C. MAÑÉ, J. MUTGÉ, S. RIERA, M. ROVIRA, *El Llibre del Consell*, en curs de preparació.

Fou el diputat del braç reial elegit per la comissió reorganitzadora de la Generalitat el 1379, amb un salari més reduït del que els diputats tenien anteriorment. Fou elegit, doncs, fora de corts. No tenim notícia que anteriorment hagués participat a les corts com a síndic de la ciutat de Barcelona. S'ocupà dels afers financers de la Diputació del General, ja que era el receptor i distribuïdor general: juntament amb els membres d'una comissió, s'ocupà de l'arrendament de les generalitats per un temps llarg de temps i de tota mena de pagaments i recepció de diners¹⁴⁷.

EL DIPUTAT DEL BRAÇ REIAL DE LA CORT DE BARCELONA (1380)

Guillem Ferrer (m. entre 1383 i 1384), era ciutadà de Barcelona¹⁴⁸. No tenim notícies per ara, de la seva filiació. Sabem que la vídua d'un Guillem Ferrer, mercader, anomenada Agnès Santandreu, es casà novament l'any 1389 amb Francesc Cisa, un draper barceloní, i aportà al nou matrimoni béns que li havia deixat l'anterior marit¹⁴⁹. És aquest mercader el nostre Guillem Ferrer, diputat?; no es pot assegurar però és probable; almenys no hi ha contradicció pel que respecta al fet que era ja mort pel juliol de 1384¹⁵⁰ i, per tant la seva vídua podia casar-se cinc anys després. De jove, havia projectat peregrinar al Sant Sepulcre, l'any 1343¹⁵¹.

De la seva activitat com a mercader sabem que l'any 1377 fou autoritzat pel rei a portar blat de Sicília al Marroc -Fes i Nife- i a Granada en companyia del patró de nau Mateu Gelat i del mercader genovès Bartolomeo "Baroç", mentre paguessin l'1'66% dels beneficis obtinguts, ja que generalment estava prohibit portar mercaderies considerades de valor estratègic a països islàmics¹⁵².

Participà en el govern de la ciutat en diverses ocasions: fou conseller quart el 1372, tercer el 1377 i segon el 1382¹⁵³. També fou un dels dos obrers de la ciutat escollits l'any 1373 i anteriorment havia format part del Consell de Cent els anys 1366, 1374 i 1375¹⁵⁴.

147. AHPB, Francesc de Lavernosa, man. 23-4, f. 29 r.-v., pagament de la corredoria del contracte (1379, gener, 29), 29 r.-30 r. i 36 r. (1379, gener, 27, febrer, 10 i abril, 19).

148. M.T. FERRER, 1380-1383. *Felip d'Anglesola*, a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, I, p. 85-89. Cf. també M.T. FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 250.

149. AHPB, Pere Granyana, 56-25, f. 60 r.-61 v. (1389, febrer, 9).

150. És esmentat com a difunt en el nomenament i en la concessió de poders als diputats de la Cort de Montsó-Fraga: ACA, Generalitat, Pergamins, núms. 180 i 180 bis (1384, juliol, 4). Encara figurava com a vivent a les vendes de censals per part de la Generalitat el mes de maig de 1383: *ibídem*, núms. 171, 172 i 173 (1383, maig 19, 26 i 29).

151. ACA, C, reg. 875 f. 204 v.

152. ACA, C, reg. 1256, f. 107 r.-v. (1377, octubre, 4).

153. J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 68, 69.

154. C. BATLLE GALLART, *La crisis social y económica de Barcelona a mediados del siglo XV*, CSIC. Departamento de Estudios Medievales (Institución Milá y Fontanals), 1973, p. 94, n. 77.

Abans del nomenament com a diputat havia tingut experiència parlamentària, ja que havia estat un dels quatre síndics de Barcelona a les Corts de Montsó de 1376; els altres foren Joan Serra, Pere Terré i Guillem de Vallseca¹⁵⁵; durant la celebració de la Cort de Barcelona de 1377-1378 fou elegit per formar part de la comissió reorganitzadora de la Diputació del General, una de les tasques de la qual fou la d'arrendar la col·lecta de les generalitats -els impostos propis de la Diputació- a fi de pagar pensions de censals i de redimir-ne, amb la intenció última de suprimir aquests impostos i "alleviar la terra de messions e de càrrechs"¹⁵⁶. Pel juliol de 1378 els diputats donaren dos mesos més de temps a Joan Serra i a Guillem Ferrer per arrendar els drets de la Generalitat, cosa que indica que eren fonamentalment aquests dos membres del braç reial dins de la comissió els que s'ocupaven d'aquesta tasca, mentre que Pere Vola, de Perpinyà, que també en formava part, no hi apareix¹⁵⁷. Pel gener de 1379, el nou diputat del General, Francesc de Gualbes, col·laborava amb Guillem Ferrer en aquesta tasca, com hem vist. Quan fou elegit diputat, el 17 de gener de 1380, ja estava plenament immers, doncs, en els afers del General.

Un Guillem Ferrer vivent els darrers anys del segle XIV podria ésser fill seu. Devia pertànyer al grup partidari de les reformes en el govern barceloní i d'obrir-lo a una major participació popular, particularment dels estaments dels artistes i menestrals que pressionaven en aquest sentit; demostra la seva pertinença a aquest grup el fet que el rei Pere el Cerimoniós l'inclogués en la comissió assessora dels consellers que nomenà l'any 1386 per tal d'impulsar la reforma¹⁵⁸. El 1392 fou elegit un dels dos cònsols de la mar¹⁵⁹. Morí l'any 1398, ja que el mes d'agost fou fet inventari dels seus béns. La seva muller era Isabel, potser Isabel Bofill, ja que Pere Bofill era cunyat del difunt. Deixà quatre fills petits: Guillemonet, Bernardó, Pericó i Francescó; en l'inventari dels seus béns hi figuren diversos llibres de religió, medicina i literatura, cosa que l'acredita com a persona culta, i molts llibres de comptes de la companyia comercial que havia tingut amb Genís Almogàver i amb Pere Bofill. Havia fet testament el 26 de juliol de 1396 en poder del notari Guillem Andreu i havia nomenat tutors dels seus fills els mercaders Genís Almogàver, Bartomeu Bou i Francesc de la Via¹⁶⁰. Molts anys abans havia aconseguit una con-

155. J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 119.

156. *Cortes*, 4, p. 67-69, 77.

157. AHPB, Francesc de Ladernosa, 23-4, f. 23 v. (1378, juliol, 10).

158. C. BATLLE GALLART, *La crisis social y económica*, p. 93-94.

159. *Manual de Novells Ardits*, I, p. 26.

160. J. HERNANDO, *Llibres i lectors a la Barcelona del segle XIV*, doc. 436. Josep M. CASAS HOMS, L'heretatge d'un mercader barceloní. Darreries del catorzen segle, "Cuadernos de Historia Económica de Cataluña", III (1969-1970), p. 9-112.

cessió papal d'absolució plenària en article de mort per a ell i la seva muller Isabel del papa Gregori XI¹⁶¹. Vivia al quarter del Pi segons el cens militar de 1390¹⁶². EL DIPUTAT DEL BRAÇ REIAL DE LA CORT GENERAL DE MONTSÓ-TAMARIT-FRAGA (1383-1384)

Pere Terré (+ 1389), el diputat del braç reial era doctor en lleis i ciutadà de Barcelona¹⁶³. Era un dels juristes més reputats de Barcelona en el seu temps; l'any 1366 figurava a la llista d'onze doctors suggerits per l'infant Joan al seu pare perquè l'aconsellessin en l'enfrontament amb el bisbe de Girona pel nomenament de notaris, que el monarca considerava que era una regalia que li pertocava de manera exclusiva¹⁶⁴. Fou persona escollida per fer d'àrbitre en diversos conflictes, a causa del seu saber. Per exemple, el 1369 fou nomenat àrbitre per resoldre un plet entre Francesc d'Olivella, fill de Ramon Dusai, hereu universal del seu avi Guillem d'Olivella, i Pere de Font, mercader de Barcelona¹⁶⁵. Fou també l'advocat del cavaller Ramon de Tous en un plet que mantingué amb el rei¹⁶⁶.

Participà sovint en el govern de la ciutat de Barcelona; fou membre del Consell de Cent el 1357, 1358, 1360 i 1361; fou conseller quart el 1356; conseller segon el 1365, el 1371 i el 1374; conseller en cap el 1377 i novament, el 1379, el 1383 i el 1386 en què fou nomenat per ordre del rei Pere el Cerimoniós, càrrec que ja fou el darrer a la ciutat¹⁶⁷. Probablement fou un dels homes del seu temps que ocupà alguna conselleria ciutadana amb més freqüència i quan no l'ocupava no deixava d'exercir la seva influència perquè regí durant uns quants anys el càrrec d'advocat de la ciutat; fou elegit per a aquesta funció l'any 1373 i novament el 1375, passat un dels períodes de conselleria¹⁶⁸.

161. GREGOIRE XI (1370-1378), *Lettres Communes*, ed. A.M. HAYEZ, avec la collaboration de J. MATHIEU et M.R. YVAN, Roma, École Française de Rome, I, 1992, 211/3657.

162. F. MARSÀ, *Onomàstica Barcelonina del segle XIV*, p. 132.

163. M.T. FERRER, 1384-1389. *Arnau Descolomer*, a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, I, p. 90-91. Cf. també M.T. FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 251.

164. J.M. PONS GURI, *El conflicte de la notaria de Girona*, a *Recull d'estudis d'Història jurídica Catalana*, I, doc. XVII, p. 66-67. Els altres juristes eren: Jaume Desfar, canceller de l'infant, micer Bernat de Palou, Jaume de Vallseca, Pere Cijar, Pere Sacalm, Guillem Despuig, Berenguer de Cabestany, Bernat Lunes, Francesc Tolzà i Francesc Oliver.

165. AHPB, Francesc de Laderosa, 23-20, f. 38 v.-40 r. (1369, juliol, 2).

166. El fill de Ramon de Tous, Pere, li pagà 10 florins pel seu salari: AHPB, Francesc de Laderosa, 23-4, f. 42 v. (1379, octubre, 20).

167. C. BATLLE, *La crisis social y económica*, I, p. 93, n. 73. Cf. també J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 64, 66, 68, 69.

168. C. BATLLE, M.T. FERRER, J. M.C. MAÑÉ, J. MUTGÉ, S. RIERA, M. ROVIRA, *El Llibre del Consell*, en curs de preparació.

Per designació reial, s'encarregà des del 1378 de l'administració de les obres de construcció de les Drassanes de Barcelona, que s'edificaven a mitges entre el rei i la ciutat. Fou acordat així en els capítols fets el 9 de juny de 1378 pel rei i els consellers de Barcelona, signats pel rei d'una banda i pel mateix Pere Terré, Galceran Marquet, Guillem Ferrer i Bernat Serra, que eren consellers aquell any de la ciutat de Barcelona, juntament amb Pere de Gualbes, que llavors es trobava malalt¹⁶⁹.

Quan fou nomenat diputat tenia ja una llarga experiència parlamentària perquè havia assistit a la Cort de Barcelona de 1358 com un dels dos procuradors de l'infant Pere; fou un dels quatre síndics de la ciutat de Barcelona a la Cort de Cervera (1359) i a la Cort de Montsó (1362-1363); a la de Barcelona-Lleida-Tortosa (1364-1365) s'ocupà, juntament amb un altre jurista, de la revisió de les procuracions dels qui acudien a la Cort en representació d'altri; a més, formà part de la comissió de greuges, com a un dels dos membres del seu braç i prengué la paraula per respondre a la proposició de la reina en nom del braç; també fou nomenat membre d'una comissió per a distribuir entre dues mil persones acabalades un préstec a la Cort de 500 sous cadascuna per evitar els enormes interessos que calia pagar per obtenir els diners necessaris per a la guerra, però després sortí d'aquesta comissió perquè devia tenir massa feina amb les altres. Tornà a ésser present a la Cort de Vilafranca de 1367 com a síndic de Barcelona i aquesta vegada, a més de la comissió de greuges que li pertocava gairebé sempre a causa de la seva condició de jurista expert, formà també part de la comissió de tractadors, tant d'una més àmplia com d'una altra més restringida. Fou novament síndic a les Cort de Barcelona de 1368-1369 i formà part de les comissions de revisió de les procuracions i de la de greuges. A la cort de Tarragona-Montblanc de 1370-1371 formà part, com a síndic de Barcelona, de la comissió que havia de revisar les ordinacions sobre generalitats, de la de greuges i, a més de la que havia de fer el compartiment del donatiu per a la defensa; també li fou encomanat a ell i a un altre jurista la correcció jurídica d'un document de la Cort. A la Cort de Barcelona de 1372-1373, a la qual també assistí, li fou encomanada la correcció jurídica d'un capítol de la Cort sobre l'usatge "princeps namque" i d'altres capítols que no toquessin el donatiu. Participà també a dues corts generals de Montsó de 1376 i de 1383-1384 que és on fou elegit diputat¹⁷⁰.

Pere Terré morí abans de l'11 de juny de 1389, mentre es celebraven unes altres Corts a Montsó; la seva defunció obligà a efectuar el nomenament dels nous diputats, ja que era ell qui portava els afers de la Diputació i després de la seva mort

169. A.M. ARAGÓ-M. COSTA, *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, docs. 261-262.

170. *Cortes*, 1-1, p. 561; 2, p. 182, 191, 207, 208, 235, 247-248, 496, 504-507, 510-511; 3, p. 7, 14, 97, 115, 125, 137, 144, 145, 148, 215. J.F. BOSCA, *Memorial històric*, p. 118 i 119 i també A.M. ARAGÓ-M. COSTA, *Privilegios reales concedidos a la ciudad de Barcelona*, doc. 202. *Actas de las Cortes generales*, ed. J.M. PONS GURI, p. 167, 194. *Cort general de Montsó 1382-1384*, a cura de I. BAIGES, A. RUBIÓ, E. VARELA, coord. J.M. SANS I TRAVÉ, p. 68, 202, 250.

només se n'ocupava el gerent o regent Jaume Nicolau¹⁷¹. L'hereu de Pere Terré fou el seu fill Antoni Terré. Bernat Traginer, mercader de Perpinyà, li comprà un pati o reracortal darrera la casa d'Hipòlit Garrius, que després passà a mans del General de Catalunya¹⁷².

La casa on vivia era situada al costat de la plaça de Sant Just, entre els carrers Dagueria i Arlet. Malgrat que pertanyia a la parròquia de Sant Just, ell mateix o el seu pare, anomenat també Pere, foren els promotors d'una fundació funerària a la capella de Sant Pere, a l'església de Santa Maria del Pi; aquesta mena de fundacions s'havien posat de moda en el segle XIV entre les famílies riques barcelonines¹⁷³.

EL DIPUTAT DEL BRAÇ REIAL DE LA CORT GENERAL DE MONTSÓ (1389) I ELS SEUS SUBSTITUTS

Bernat Gralla (+ Lleida, desembre de 1397), ciutadà de Lleida¹⁷⁴, era senyor del lloc de Grealó, proper a Lleida que, almenys des de 1359, pertanyia a la família, una de les més destacades de Lleida; primer fou senyoriu de Tomàs Gralla i després de Bernat, des del 1381, almenys¹⁷⁵. La seva era una de les famílies més destacades de Lleida, de les disset que acaparaven el poder municipal, com els Carcassona, als quals ja ens hem referit¹⁷⁶.

Dins de la terna de diputats escollida a la Cort de Montsó el 1389, era l'administrador i receptor dels diners de la Diputació. Molt sovint, Bernat Gralla no era a Barcelona, incomplint, doncs, una de les exigències del càrrec de diputat; els seus condiputats havien de requerir de tant en tant la seva presència a la capital, per exemple, el 3 de març de 1390, el 28 de juny del mateix any, o el 27 de setembre de 1392 i el 6 d'octubre; en aquesta darrera ocasió el necessitaven per deliberar sobre un armament contra pirates, originaris de Sicília, un, i altres de Bona. Com que l'afer interessava el rei, que l'havia proposat, el monarca demanà al veguer de

171. ACA, Generalitat, pergami núm. 210 (1389, juny, 11), publ. per Tomàs de MONTAGUT I ESTRAGUÉS, *Les institucions fiscalitzadores de la Generalitat de Catalunya (Des dels seus orígens fins a la reforma de 1413)*, Barcelona, Sindicatura de Comptes de Catalunya, 1996, doc. 4, p. 164-173.

172. ACA, Generalitat, N 632, 91 r.-v. (1405, agost, 3).

173. Cristina BORAU MORELL, *Els promotors de capelles i retaules a la Barcelona del segle XIV*, Barcelona, Fundació Noguera, 2003, p. 193, 214 i 402.

174. M.T. FERRER, *1389-1413. Miquel de Santjoan - Alfons de Tous*, a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, I, p. 93-104, especialment p. 96. Cf. també M.T. FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 251-252.

175. *Els Castells catalans*, VI, p. 889.

176. Figura a la llista de l'oligarquia lleidatana del memorial de greuges de la mà menor: M. T. FERRER I MALLOL, *Un memorial de greuges de la mà menor de Lleida contra la mà major (s. XV)*, p. 305 i 312.

Lleida que prengué Bernat Gralla i el portés pres a Barcelona per tractar de l'armament naval a fer¹⁷⁷.

Bernat Gralla administrà els diners votats pel Parlament de Barcelona de 1396-1397 per a la guerra contra el comte de Foix, que havia envaït el país; malgrat que havia estat creada una comissió ad hoc, sembla que ell mateix portà el control general dels comptes¹⁷⁸. Sembla que morí de pesta, l'any 1397¹⁷⁹. Fou substituït per Ramon Desplà pel desembre de 1397. El 1398 el seu fill Nicolau reclamava diners, 300 florins d'or, als diputats perquè assegurava que li eren deguts; possiblement eren honoraris impagats; de moment la reclamació no fou atesa perquè Alfons de Tous era absent i l'altre diputat present no li ho pogué pagar¹⁸⁰. Aquest mateix fill fou qui cobrà la liquidació de 233 ll., 8 s. i 2 d. per un censal comprat pel seu pare a Francesc de Santcliment, cavaller lleidatà, que no pogué pagar les pensions dels censals i hagué de vendre els llocs de Flix i la Palma a la ciutat de Barcelona, que arribà a un acord amb els censalistes consistent a pagar-los la meitat de les pensions degudes i del capital¹⁸¹.

Ramon Desplà (+ Barcelona 29 abril 1408), ciutadà de Barcelona, fou el primer substituït de Bernat Gralla com a diputat del braç reial¹⁸². Fou nomenat pels seus condiputats el 4 de desembre de 1397, però anteriorment, l'agost del mateix any, ja l'havia substituït temporalment¹⁸³.

Era fill d'un altre Ramon Desplà¹⁸⁴ que també havia estat una persona notable a la ciutat de Barcelona, on havia estat conseller diverses vegades. De fet, no sabem si un Ramon Desplà que fou conseller segon el 1357 i el 1361 era el seu pare o ell¹⁸⁵ i el mateix s'esdevé amb el càrrec de síndic de la ciutat de Barcelona, l'any 1356, a la Cort de Perpinyà; segurament devia ésser el pare¹⁸⁶.

177. ACA, Generalitat, N 628, f. 26 v. i 46 v. i N 629, f. 82 r.-v. i 84 r.

178. Els seus comptes eren en poder del successor, Ramon Desplà, quan morí. ACA, Generalitat, N 454, f. 25 r.-v. (1408, juny, 1).

179. J. LLADONOSA, *Història de Lleida*, p. 497 i 592.

180. ACA, C, Generalitat, N 631, f. 20 r. (1398, juny, 29).

181. M.T. FERRER, *Flix, un port fluvial blader per a Barcelona*, p. 482-83 i 484.

182. M.T. FERRER, *1389-1413. Miquel de Santjoan - Alfons de Tous*, a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, I, p. 93-104, especialment p. 96-97. Cf. també M.T. FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 251-252.

183. ACA, Generalitat, pergamins núm. 285 i núm. 276 (1397, agost, 21).

184. Sembla que el pare devia ésser el Ramon Desplà, casat amb Alamanda, que l'any 1343 comprà un violari sobre la vila de Tàrraga de pensió de mil sous i preu de 7.000. Jaume Cavaller, canviador, del qual seria consogre anys després, en comprà un altre a vida seva i de la seva germana Isabel, casada amb Francesc Ferriol, ciutadà de Barcelona, de pensió de 400 sous i preu de 2.800: ACA, C, reg. 991, f. 10 v.-11 r. (1343, maig, 9).

185. J.F. BOSCA, *Memorial Històric*, p. 65 i 66.

Ramon Desplà estigué casat, des d'abans de 1377, amb Felipona, filla i hereva universal de Jaume Cavaller, ciutadà de Barcelona, un dels membres de l'oligarquia barcelonina, que també havia estat conseller¹⁸⁷; tingué almenys un fill anomenat Ramon. Per herència de la seva esposa, gaudí de la casa del carrer Montcada que actualment porta el número 19; Jaume Cavaller l'havia adquirida el 1349 i el fill de Ramon, anomenat també Ramon, la va vendre a Elionor de Cervelló, filla d'Alemanys de Cervelló¹⁸⁸.

Ramon Desplà seguí el mateix camí de càrrecs que el seu pare i fou conseller cinquè el 1373, tercer el 1381 i segon el 1387¹⁸⁹; l'any 1390 i novament el 1392 fou designat un dels dos guardians de la moneda¹⁹⁰.

El 1396 fou un dels ciutadans que entraren en el consell de la reina Maria de Luna immediatament després de la mort del rei Joan I; fou nomenat per a aquesta missió pel Consell de Cent el 25 de maig, que escollí deu persones i el 27 ja formava part del consell de la reina Maria¹⁹¹. Poc després, el primer de juliol, fou designat com un dels dos membres del braç reial de la comissió de sis que havia d'ajudar els diputats en l'administració del donatiu del Parlament de Barcelona de 1396-1397, que s'havia reunit per afrontar la invasió del comte de Foix¹⁹². Com a conseqüència d'aquest tracte proper a la reina Maria, per l'agost de 1396 Ramon Desplà deixà a la reina 3.000 florins d'or no pas desinteressadament: per un període de quatre mesos i a mogobell, és a dir, amb interès compost¹⁹³. Al començament de 1397 fou elegit com un del dos síndics de la ciutat a una reunió de la reina amb el braç reial per tal d'estudiar la manera de portar a terme l'ocupació del vescomtat de Castellbò¹⁹⁴.

Cap al 1403 Ramon Desplà era molestat constantment per les monges predicadores per una fermaça que el seu pare Ramon havia fet en favor de l'arquebisbe

186. *Cortes*, 1-1, p. 491.

187. El 1377 Felipona mantenia un plet, com hereva universal del seu pare, al costat de Nicolau Boscà, fill i hereu de Jaume Boscà, mercader de Barcelona amb fra Guillem de Guimerà, com a procurador de Juan Fernández de Heredia per 4.000 florins de Florència i 8.662 s. de Barcelona que el dit castellà devia a Felipona i a Nicolau: ACA, C, reg. 1959, f. 21 r.-v. i 26 v.-27 r. (1377, febrer, 9).

188. Agustí DURAN I SANPERE, *Barcelona i la seva història. La formació d'una gran ciutat*, 1, Barcelona, Curial, 1972, p. 460-461 i 569.

189. J.F. BOSCÀ, *Memorial Històric*, p. 68, 69 i 70.

190. C. BATLLE, M.T. FERRER, J. M.C. MANÉ, J. MUTGÉ, S. RIERA, M. ROVIRA, *El Llibre del Consell*, en curs de preparació.

191. AHCB, Llibre del Consell, 27, f. 29 r.-30 r. *Cortes*, 4, p. 250.

192. *Cortes*, 4, p. 288.

193. ACA, C, reg. 2353, f. 6 v.-7 v. (1396, agost, 16), cit. M.T. FERRER I MALLOL, *El patrimoni reial i la recuperació dels senyorius jurisdiccionals en els estats catalano-aragonesos a la fi del segle XIV*, "Anuario de Estudios Medievales", 7 (1970-1971 [1973]), p. 351-491, concretament p. 390.

194. AHCB, Llibre del Consell, 27, f. 77 v.-78 v. (1397, febre, 28).

de Tarragona, pel contracte de compra del castell i lleudes de Tamarit; les monges eren tan porfidioses que els diputats en conjunt donaren suport a Ramon Desplà i demanaren a l'arquebisbe d'Tarragona, com a successor del beneficiari de la fiança i com a cap del braç eclesiàstic, que solucionés el problema de Ramon Desplà, que no es podia concentrar en la seva tasca¹⁹⁵.

Fou probablement el seu fill Ramon qui, pel maig de 1407, juntament amb Bernat de Fortià i Pere de Palafolls, havia d'acompanyar la germana del rei, la infanta Isabel, a València, on havia de celebrar-se el seu casament amb Jaume d'Urgell¹⁹⁶.

Quan Ramon Desplà estava malalt i devia ser previsible la seva mort, el 5 de març de 1408, els diputats acudiren a casa seva per fer inventari i endur-se'n el contingut d'alguns cofres on hi havia diners i papers de la Generalitat, per tal d'evitar possibles discussions amb els hereus i dificultats per a la institució que presidien, amb l'autorització del seu fill Ramon¹⁹⁷. Malgrat que la Generalitat ja tenia llavors casa pròpia¹⁹⁸, hom devia considerar més segur tenir els cabals i almenys part dels papers a una casa habitada. Morí el 29 d'abril de 1408 i el mateix dia fou nomenat com a substitut seu el seu nebot d'igual nom¹⁹⁹.

Ramon Desplà, ciutadà de Barcelona, fou el substitut del seu oncle del mateix nom com a diputat del braç reial pel mateix sistema de cooptació usat anteriorment, com acabem de veure²⁰⁰.

Ramon era fill de Francesc Desplà, germà de Ramon. Quan fou cridat a exercir el càrrec es trobava absent de Catalunya, com a patró d'una de les galeres que Barcelona havia deixat al papa Benet XIII. El 1405 el papa havia demanat ajuda a Barcelona per al viatge que volia fer a Itàlia per intentar resoldre el Cisma d'Occident, que llavors dividia l'Església, negociant amb el papa de Roma. Barcelona li prometé dues galeres en préstec per quatre mesos, però finalment no arribà a proporcionar-les-hi. L'any 1407 el papa les tornà a demanar per a una nova entrevista que havia de tenir amb el papa de Roma a Savona. El rei Martí deixà al Papa la galera reial i exhortà els consellers barcelonins a deixar les dues galeres pro-

195. ACA, Generalitat, N 632, f. 45 r.-v.

196. D. GIRONA I LLAGOSTERA, *Itinerari del rey en Martí*, p. 611 (1407, maig 12).

197. Els seus comptes eren en poder del seu successor, Ramon Desplà quan morí. ACA, Generalitat, N 454, f. 25 r.- v. (1408, juny, 1).

198. Albert ESTRADA I RIUS, *Una casa per al General de Catalunya. A propòsit del VI centenari de l'adquisició de la primitiva casa de la "Deputació del General de Catalunya" a Barcelona avui Palau de la Generalitat (1400-2000)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 2000.

199. ACA, Generalitat, N 632, f. 205 r. (1408, abril, 29). Cit. a M.T. FERRER I MALLOL, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 252.

200. M.T. FERRER, 1389-1413. *Miquel de Santjoan - Alfons de Tous*, a *Història de la Generalitat de Catalunya i dels seus presidents*, I, p. 93-104, especialment p. 97. Cf. també M.T. FERRER, *Els primers diputats de la Generalitat de Catalunya*, p. 251-252.

meses. El préstec es féu efectiu i Ramon Desplà fou patró d'una d'aquestes galeres, que sortiren el 3 de setembre de 1407. Una tornà el 7 de juliol de 1408, després d'haver acompanyat al papa fins a Niça i, de retorn, fins a Cotlliure, mentre que l'altra, la de Ramon Desplà, romania en servei del Papa²⁰¹.

Amb motiu de la seva nominació, els diputats demanaren al Papa que el deixés marxar, a fi que pogués incorporar-se al nou càrrec²⁰².

Ramon Desplà, com a diputat, s'encarregà de fer l'inventari dels llibres del rei Martí perquè els marmessors havien demanat un préstec a la Diputació sobre la penyora dels llibres; com que els marmessors no pogueren tornar el préstec, al cap de deu anys, els diputats decidiren vendre els llibres, entre els quals figurava el llibre dels Angels, de Francesc Eiximenis i molts altres llibres valuosos²⁰³.

Com altres membres de la família, Ramon Desplà ocupà càrrecs municipals; fou elegit, l'any 1392, un dels dos obrers de la ciutat i mostassaf el 13 de desembre de 1395²⁰⁴. Al Consell de Cent de 1396 coincidiren el seu oncle "Ramon Desplà lo pus vell" i ell mateix, Ramon Desplà, fill de Francesc. Fou conseller cinquè el 1398, conseller segon el 1414, conseller en cap el 1417 i el 1421²⁰⁵. Fou síndic de la ciutat a les Corts de Montblanc de 1414, al Parlament de Barcelona de 1416 i a les de Sant Cugat de 1419²⁰⁶.

Es casà amb una germana de Bernat de Gualbes²⁰⁷ i el 1398 obtingué autorització reial per emancipar el seu fill Francescó, que només tenia set anys²⁰⁸. Posseïa una torre a la rodalia de Barcelona, que devia ser un palauet; s'hi hostatjà el papa Benet XIII el setembre de 1409, quan vingué a Barcelona, i novament entre maig i juny de 1410²⁰⁹.

CONCLUSIONS

201. ACA, C, reg. 2180, f. 152 v.-153 r.-v. (1407, juny, 14) i f. 169 v.-170 r. (1407, agost, 5) 2184, f. 86 v.-87 v. (1408, juliol, 6). C. BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, a *Jornades del Cisma*, II, p. 315-336, especialment docs. 11 i 12, pp. 331-33.

202. ACA, Generalitat, N 632, f. 205 r. (1408, abril 29).

203. Joaquim MIRET I SANS, *Llibres y joyes del Rey Martí no inventariats en 1410 per la reyna Margarida*, "Revista de la Asociación Artístico-Arqueológica de Barcelona", 6 (1910), p. 215-228.

204. *Manual de Novells Ardits*, I, p. 33 ("en Ramonet Desplà, fill del honorat en Ffrancesch Desplà quondam", i 55 "en Ramonet Desplà").

205. J.F. BOSCA, *Memorial històric*, p. 74, 75, 77 i 78

206. J.F. BOSCA, *Memorial històric*, p. 120.

207. C. BATLLE, *La ciutat de Barcelona i el Cisma*, p. 324.

208. ACA, C, reg. 2170, f. 35 r. (1398, novembre, 18).

209. Sebastián PUIG Y PUIG, *Pedro de Luna último papa de Aviñón (1387-1430)*, Barcelona, 1920, p. 219, 222 i 226.

Aquests perfils biogràfics dels diputats del braç de les ciutats i viles reials ens permeten constatar que la ciutat de Barcelona gairebé monopolitzava la representació del braç. A la primera Diputació de quatre membres hi hagué més varietat - un de Barcelona, un de Lleida, un de Girona i un de Perpinyà- perquè les funcions dels diferents diputats no s'havien diferenciat encara gaire, però quan es consolida la figura del diputat resident a Barcelona, el càrrec és gairebé sempre per a un barceloní, llevat de molt poques excepcions. Per a les altres ciutats queden els càrrecs d'oïdors, encarregats de prendre mostra de tropes i fer les estimes dels cavalls etc. Comptant aquesta primera legislatura, que és la que dóna més varietat al conjunt, tenim tretze diputats barcelonins, tres de Lleida i dos de Perpinyà. Si descomptem la primera legislatura, serien dotze per a Barcelona, dos per a Lleida i un per a Perpinyà; és una proporció favorable a Barcelona de manera aclaparadora i reflecteix el pes de la capital a Catalunya.

Des del punt de vista social, els diputats procedeixen majoritàriament de l'estament dels ciutadans, o burgesos en el cas de Perpinyà, és a dir dels rendistes, l'ocupació dels quals és normalment la d'exercir càrrecs municipals o d'altra mena. L'única excepció possible podria ésser la de Guillem Ferrer, que procedia de l'estament mercantil, però que segurament ja no exercia el comerç. Hi trobem també un jurista, Pere Terré, però tampoc no és cap excepció perquè els doctors en lleis eren assimilats als ciutadans honrats.

Des dels seus orígens, la Diputació del General és una institució aristocratitzant, també pel que fa a la representació del braç de les ciutats i viles; és una conseqüència del predomini dels ciutadans honrats o assimilats en els síndics enviats a corts, que al seu torn reflectien el predomini en els governs municipals.